

1953 Göçü Sonrası Yücelcilerin Memleket/Yugoslavya ve Ana Vatan/Türkiye Algıları

Berrin Çalışkan*

Öz: Bu çalışma, Yugoslavya sosyalist rejimi içerisinde meydana gelmiş Yücel Olayı'nın Makedonya Türk toplumu üzerinde oluşturduğu toplumsal etkiler tespit edilerek göçmen Yücelcilerin Yugoslavya algılarına tanık olabilmek amacıyla gerçekleştirilmiş bir toplumsal hafıza çalışmasıdır. Söz konusu hafıza; Türkiye'ye göç eden Yücel teşkilat üyeleri ve yakın akrabaları ile gerçekleştirilen görüşmeler ile elde edilmiştir. Çalışmada ilk olarak grubun kolektif hafızasında inşa edilmiş ve aktarımı devam etmekte olan memleket- Yugoslavya algısının ve ana vatan-Türkiye algısının oluşumunda, 1953 Göçü'nün itici motivasyonlarının etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci olarak göçmen grup tarafından anma pratiği olarak yapılandırılan törenler -mevlit törenleri- Yugoslavya algısının inşa edildiği ve aktarıldığı bir ritüel olarak ele alınmıştır. Mevlitlere dair veriler katımlı gözlem tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme ve gözlem verileri söylem analizine tabi tutularak grubun kolektif hafızasının yapı taşları anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Göçmen grubun Yücel Olayı etrafında şekillenen parçalı bir kimliğe sahip olduğu düşünülmektedir. Bu parçalı kimlik unsurları memleket ve ana vatan algıları üzerine inşa edilmiş olup eski memleketlere dair olumsuz algıları içermektedir.

Anahtar Kelimeler: 1953 Göçü, Toplumsal Hafıza, Göç, Sosyalist Yugoslavya, Yücel Teşkilatı, Ritüel.

Abstract: This study is a social memory project that deals with Yücelcis' perceptions of Yugoslavia by viewing the social impacts of the Yücel Incident in Macedonian Turkish society as a movement, which emerged in socialist Yugoslavia. Interviews conducted with migrant Yücelcis in Turkey and their immediate relatives provide the basic source material for this study. First, attention is paid to the motivating influence of the 1953 migration to understand the development of the distinctive home/Yugoslavia and homeland/Turkey perceptions, which have been constructed in the collective memory of the group and persist until the present day. Secondly, memorial ceremonies (mawlid) that are occasionally organized by the migrant population are discussed as the means for the construction and circulation of their perception of Yugoslavia. Information provided about such rituals is based on the participant-observation method. The discourse analysis method is applied to the data extracted from the face-to-face interviews and observations of the mawlid rituals by which an attempt is made to delineate the main constituents (perceptions of home/Yugoslavia and homeland/Turkey) of the group's collective memory. The paper argues that the migrant population in Turkey carries a fragmented identity that has been shaped by the Yücel Incident. This identity is based on perceptions distinguished under the meanings of home and homeland, and contains negative elements about the migrants' previous home/Yugoslavia.

Keywords: Social Memory, Immigration, Socialist Yugoslavia, Yücel Organization, Ritual.

* Lisans Öğrencisi, Fatih Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

İletişim: berrinaliskan@gmail.com. Adres: Fatih Üniversitesi, PK: 34500 Büyüçekmece Kampüsü, İstanbul.

Giriş

Göç, insanların belirli bir zaman boyutu içerisinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi olarak tanımlanmaktadır (İçduygu & Ünalın, 1998, s. 38). Kelime anlamı itibarı ile ise göç, göçmeyi, yıkılmayı, gövdeden ayrılmayı ifade eder. Göç olgusu toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı gibi aynı zamanda toplumsal ve ekonomik dönüşümlere katkıda bulunan etken bir olgudur. Bu bağlamda göç, sosyoekonomik olarak hem bir sonuç hem de bir neden olarak ele alınması gereken bir olgudur. Ekonomi, sosyoloji, demografi, tarih, coğrafya, psikoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve bazı ilgili disiplinler göçle ilgili konulara farklı bakış açılarıyla değinir.¹ Bu çalışmada göç olgusu, salt bir yer değiştirme eyleminden farklı olarak ele alınmaktadır. Çalışmaya göre göçü herhangi bir yer değiştirme eyleminden ayıran, kelime anlamında olduğu gibi bireylerin hafızalarında köklerinden ayrılma mahiyeti taşımasıdır. Bu durumun, özellikle ekonomik ve politik nedenlere bağlı zorunlu göçlerde daha fazla ön plana çıktığı düşünülmektedir. Söz konusu zorunlu yer değiştirmeyi tecrübe etmiş bireyler, gruplar veya toplumlar, hatırladıkları ve unuttukları üzerinden yeni geldikleri yerde dünü, bugünü hatta yarını içeren toplumsal bir hafıza inşa ederler. Toplumsal hafıza, hatırlama ve unutmaya üzerine *bugün* için üretilmiş bir hafıza türüdür.² Ve resmî tarihin tahakkümcü tavrından bağımsız, kendisini inşa eden toplumlara özgü hatırlama ve unutmaya unsurları içermektedir.³ Bu çalışma, tarihî bir olgu olan 1952-1967 Göçlerinin -dördüncü göç dalgasının- *Yücel Olayı* ile arasındaki mevcut ilişkiyi resmî tarihin söylemlerinden ziyade, göç etmiş Yücelciler ve onların aile yakınlarının anlatıları aracılığıyla değerlendirmektedir.

Üç bölüm olarak ele alınan çalışmada Yücel Teşkilatı başlığı altında Makedonya Türklerinin coğrafyadaki mevcudiyetlerine dair genel bilgi ve bu bilgi dâhilinde, *ulusal azınlık* statüsüne sahip Makedonya Türklerinin, sistemle ilişkileri anlamlandırılarak Yücel Teşkilatının ideolojisi, kuruluş amacı, kime karşı, ne için ve neden direniş gösterdiği hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde Yugoslavya başlığı altında tarihsel bir gerçeklik olarak Yugoslavya/Yugoslavyalar ele alınacaktır. Sosyalist Yugoslavya'nın, çok uluslu ve komünist rejim yapısına atfen, kurucu millete ve azınlık gruplara yönelik nasıl bir devlet politikası izlediği hakkında bilgi verilecek, söz konusu resmî tarih söylemlerinin toplumların hafızası ile örtüşmeyen yönlerine dikkat çekilmeye çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ise; anma pratikleri üzerinden hafıza unsurlarının aktarımının nasıl gerçekleştirildiği, mevlit törenlerinin ritüel şablonu üzerinden gerçekleştirilen analizleri ile elde edilmeye çalışılacaktır. Temel amacı İkinci Yugoslavya döneminin yani Tito'nun komünist Yugoslavya'sının azınlık bir grup tarafından nasıl hatırlandığını tespit etmek olan bu çalışmanın özgün yanı, Yugoslavya dönemleri arasında olumlu bir algılanışa sahip Tito dönemini farklı bir biçimde tecrübe etmiş azınlık bir grubun olumsuz Yugoslavya algısını ifade etmesidir. Bu olumsuz Yugoslavya algısının muhafaza edilmesinin, göçmen grubun ana vatan olarak adlandırdıkları ve aidiyet hissiyle bağlı oldukları Türkiye'de kendilerini nasıl konumlandıkları ile önemli bir ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Tito; halkların kardeşliğine, birliğine ve beraberliğine önem veren ve yeryüzünde komünist ütopyayı gerçekleştirmeye -ömrü ile sınırlı olarak- yakınlaşmış, "üçüncü bir yol" arayışı için

1 Göç ve göçmenlik kavramına dair detaylı bilgi için bk. Faist (2003); Kaya (2003); Tekeli (2008); Yalçın (2004).

2 Toplumsal hafıza kavramına dair detaylı bilgi için bk. Assmann (2001); Neyzi (2011).

3 Resmî tarih ve toplumsal tarih ayırımına dair bk. Erganlı (2003); Keyder (1983).

mücadele vermiş, komünist bir lider olarak bilinmektedir.⁴ Ancak bununla birlikte, gerek karizmatik bir lider olması gerekse de eşitlikçi söylemi içerisinde etnik ve dinî azınlıklara yönelik uyguladığı politikalar, onun tahayyül ettiği komünist ütopyanın eleştiri alan önemli noktaları olmuştur.⁵ Tito'nun ölümünün akabinde milliyetçi motivasyonlar nedeniyle parçalanmış İkinci Yugoslavya'dan sonra kurulan ulus devletler için Tito ve onun sosyalist Yugoslavya'sı, önemli bir toplumsal hafıza unsuru hâline gelmiştir. Tito ve İkinci Yugoslavya kimi zaman ortak bir özlem nesnesi olarak bazı kamuların hafıza pratiklerini oluştururken kimi zaman milliyetçi yönetimler için karşı hafıza inşa edici bir sembol olmuştur. Örneğin 1945-1991 yılların arasında Karadağ'ın başkentinin adı *Titograd* iken Büyük Sırbistan akımının etkisiyle Karadağ yönetimi, şehrin adını devrimden önceki gibi Podgorica olarak değiştirmiştir. Benzeri bir olayın Hırvatistan'da da iki sembolik örneği mevcuttur. Bunlardan ilki Zagreb'in en büyük meydanı olan Tito Meydanı'nın adının değiştirilerek meydana 19. yüzyılın ortalarında olduğu gibi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Valisi olan Jelačić'in adının verilmesi, ikincisi ise Hırvat millî bayrağının değiştirilerek Hırvat Krallığı'nın kullandığı kırmızı-beyaz kareli amblemin kullanılmaya başlanmasıdır (Bora, 1995, s. 160-161). Söz konusu örnekler, milliyetçi yönetimlerin İkinci Yugoslavya dönemine dair karşı hafıza inşa edici bir unsur olarak Tito'yu bir sembol olarak kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra Tito'nun ölüm/doğum yıl dönümlerinin törenlerle anılması, Tito'nun komünist ülkesinin nostaljik olarak sanal dünyada *Titoslavija* olarak yaşatılmaya devam ettirilmesi, geçtiğimiz yıl Ekim ayında Sırbistan'da vefat eden eşi Jovanka Broz'un devlet töreni ile Tito'nun Belgrad'daki mezarının yanına kitleler tarafından büyük üzüntüyle defnedilmesi gibi olayların mevcudiyeti de hâlâ Tito ve döneminin kimi gruplar için bir özlem nesnesi olarak yaşamaya devam ettiğini göstermektedir.⁶ Tüm bu olumlu/olumsuz Tito dönemi hafıza pratiklerine ilaveten, Makedonya Türkleri arasında olumlu bir Tito algısının olduğunu söylemek mümkün değildir. Göç eden Makedonya Türkleri arasında bir kimlik unsuru olarak aktarılmaya devam eden bir Yugoslyalılık olmakla birlikte, aktarılan algı olumsuz dönem şartları üzerine inşa edilmiştir. Bunun nedeni olarak; Makedonya Türklerinin rejimin azınlık unsuru olması ve komünist döneme karşı milliyetçi reflexler ile direniş göstermiş olması gösterilebilir. Gösterilen milliyetçi direnişleri rejimin idam ve ağır cezalar ile engelleme çabası azınlık grup üzerinde Yugoslavya ve komünist döneme dair olumsuz etkilerin oluşmasına neden olmuştur. Türkiye'ye göçlerle aktarımı devam eden olumsuz algılar, göç edilen yerde kurgulanan yeni kimliğin inşasında önemli bir yapı taşı hâline gelmiştir.

Araştırmada Altan Deliorman, Refik Özer, Mehmet Ardıcı gibi Yücel Teşkilat üyeleriyle bir yakınlık ilişkisine sahip araştırmacıların Yugoslavya dönemine dair kaleme aldıkları çalışmalar göz önünde bulundurularak bir literatür okuması gerçekleştirilmiştir. Hâkim literatürde Yücelciler, Tito'nun komünist Yugoslavya'sında Türklük uğruna mücadele etmiş kahramanlar olarak yer almaktadırlar.⁷

4 Ayrıntılı bilgi için bk. Nobırdalı, & Bedri (1997); Vinterhalter (1974).

5 Tito Komünizmine dair ayrıntılı bilgi için bk. Bora (1995); Korbel (1951); Markham (1947).

6 Titoslavija: Sanal âlemde Tito ve ülkesini nostaljik olarak yaşatmak için kurulmuş web sitesine erişim için bk. Titoslavija (t.y.). Ayrıca Tito'nun Doğum Günü kutlamasına dair bk. "Dan mladosti..."; (t.y.).

7 Ayrıntılı bilgi için bk. Ağanoğlu (2012); Ardıcı (1991); Deliorman (1973); Özer (1998).

Metodoloji

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve katılımlı gözlem tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğini kendi içinde yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak sınıflamak mümkündür. Bu araştırmada, katılımcıların hatırladıklarını daha samimi ve detaylı bir şekilde aktarabilmeleri için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, hafıza inşa edici bir ritüel olarak tespit edilen mevlit törenlerinde katılımlı gözlem tekniği kullanılarak gözlem verileri elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme yolu izlenmiştir. Örnekleme grubu, hayatta kalan son teşkilat üyesi başta olmak üzere, teşkilat üyelerinin Türkiye'ye göç etmiş akrabalarından oluşturulmuştur. Teşkilat üyelerinin akrabaları ise; göçü tecrübe eden *birinci kuşak* ve doğrudan göçü tecrübe etmemiş -Türkiye'de doğup-büyümüş- *ikinci kuşak* göçmenler olarak belirlenmiştir. Bu örneklemin tercih edilmesindeki amaç, nesiller arası aktarılan kolektif bir hafızanın mevcudiyetini ve farklılaşan yapı taşlarını tespit edebilmektir.

Veri Toplama Aracı

Verilerin bir bölümünü göçmenlerin Yugoslavya'ya ve dönemin sosyopolitik düzenine dair neleri hatırladıklarını/öğrendiklerini tespit edebilmek için hazırlanmış görüşme soruları ile toplanmıştır. Görüşme formundaki ilk üç soru, katılımcıların kendilerini nereli olarak tanımladıkları, teşkilat üyeleri ile olan yakınlıkları ve teşkilatın ideolojisi hakkındaki görüşlerini tespit etmek üzerine yapılandırılmış sorulardır. Sonraki yedi soru ise Yugoslavya'ya dair hatırladıklarını/öğrendiklerini tespit edebilmek adına yarı yapılandırılmış sorulardır. Yarı yapılandırılmış soruların amacı, göçmenlerin kendi hatırladıkları yönünde çizilen bir görüşme seyri ile daha ayrıntılı bilgilerin elde edilmesidir. Yarı yapılandırılmış soruların çerçevesi, *Yugoslavya, Tito, komünizm, din, Türklük* kavramları etrafında çizilmiştir. Verilerin diğer bir bölümü ise araştırma problemine yönelik soruların oluşturulmasına yol gösteren literatür taraması ile elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 12 Aralık 2012-27 Şubat 2013 tarihleri arasında katılımcıların uygun oldukları saatlerde kendi evlerinde yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmada, grubun Yugoslavya algılarına tanık olabilmek amacıyla ortalama 70 dakikalık sürelerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar arasından sadece Eren Atala ile mobil iletişim üzerinden bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 24 Şubat 2013 tarihinde gerçekleştirilen Yücel Mevlit Töreni'ne katılım sağlanarak gözlem verileri elde edilmiştir. Buna ilaveten de mevlit törenlerinin devamlılık taşıyan bir niteliği olup olmadığını sorgulamak adına, Rumeli Türkleri Derneğinin kayıt altına aldığı 1997-2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş mevlit törenlerinin videoları incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme ve katılımlı gözlem yoluyla toplanan nitel veriler, analiz aşamasında veri analizi çeşitlerinden *söylem analizi* tekniği ile yorumlanmıştır. Söylem analizi tekniğine

dair şunları söylemek mümkündür: (i) Söylem analizinde ana amaç, anlamlandırma ya da yorumlamadır. (ii) Söylem analizi, bir metnin gerisinde saklı güdülere ya da bir metnin yorumundaki araştırma yönteminin seçimine ilişkin bilgileri açığa çıkarmayı sağlar. (iii) Söylem çözümlemecileri, çalışmalarını kendi yorumlamalarına dayandırır. (iv) Sorunlar tartışıldığında, belli bir yöntem önerilmeyip bir soruna ilişkin yaklaşımlardan söz edilebilir (Dijk'ten aktaran Mora, 2011). Bu çerçevede sahada elde edilen nitel veriler, söylem analizi tekniği ile anlamlandırılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada Lincoln ve Guba'nın (1985) geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için geliştirdiği stratejiler kullanılmıştır. Araştırmada iç geçerliliği sağlamak için gerçekleştirilen stratejiler şunlardır; (i) Derinlik odaklı veri toplama: Araştırmacı elde edilen görüşme metinlerini derinlemesine inceleyerek metin içi ve metinler arası kavramları karşılaştırma ve yorumlama yoluna gitmiştir. (ii) Çeşitleme: Araştırmacı hafızanın aktarımının yapı taşlarını tespit edebilmek adına örneklem grubunu göçü tecrübe eden birinci kuşak ve doğrudan tecrübe etmeyen ikinci kuşak göçmenler olarak belirlemiştir. (iii) Uzman incelemesi: Araştırmacı kodlama ve temalama aşamasında alana dair bir uzmanla bir araya gelip fikirlerini alma yoluna gitmiştir. Araştırmanın dış geçerliliğini sağlamak amacıyla şu stratejiler izlenmiştir: (i) Veriler özgünlükleri korunacak şekilde katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak yorum katılmadan kullanılmıştır. (ii) Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada iç güvenilirlik kapsamında soruların görüşmelerde benzer bir yaklaşımla sorulmasına, kayıtların aynı şekilde tutulmasına ve veri kodlama sırasında aynı sürecin takip edilmesine özen gösterilmiştir. Araştırmanın dış güvenilirliğini sağlamak amacıyla, elde edilen sonuçların araştırmacının özel yargılarından arındırılıp arındırılmadığını tespit etmek için bir uzmandan yardım alınmıştır.

Makedonya'da Bir Tepki ve Direniş Hareketi: Yücel Teşkilatı

1941 yılında kurulan Yücel Teşkilatı, Makedonya Türklerinin millî ve dinî varlıklarını korumak ve yaşatmak üzere faaliyetler yürütmüş toplumsal bir harekettir.

Teşkilatın daha önceki halkası; Makedonya, Sancak, Kosova ve Bosna Müslümanlarının 1925 yılında kurduğu İslam Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti ile *Cenubi Sırbistan Müslüman Teşkilatı ve Yardım Cemiyeti*dir. Ortak amacı, dinî kimliklerin ve hakların muhafazası ve savunusu olan bu teşkilatları örnek alarak daha küçük ölçekte bir bölge -Makedonya- için faaliyet göstermeyi hedefleyen Yücel Teşkilatının temelleri 1939 yılında Üsküp Yardım Cemiyeti çevresinde atılmıştır. Teşkilatın kurucu üyeleri; Şuayip Aziz, Şerafettin Ferid, Nazmi Ömer, Muzaffer Ahmet, Fettah Süleymanpaşic ve Mehmet Dalip'tir. Halim Çavuşoğlu'nun çalışmalarında kaynak gösterdiği T.C. Dışişleri Bakanlığı Belgelerine göre, bir ara köylere kadar nüfus eden Yücelcilerin sayısı beş yüze ulaşmıştır ancak faal üyesi elli kadardır (Çavuşoğlu, 2007, s. 136). Direniş dönemlerini Makedonya'da tecrübe etmiş bir Yücelci olan Altan Deliorman, teşkilatın kuruluş amacını şu sözlerle yorumlamaktadır: "Ağır baskıya ve Arnavutlaştırma gayretine karşı Makedonyalı genç münevverler hem tepki olarak hem de savunma gayesi güderek kendi aralarında teşkilatlandılar." (Deliorman, 1973, s. 187). Deliorman'ın ifade ettiği üzere örgüt, direniş ve tepki unsurları içeren milliyetçi bir motivasyonla inşa edilmiştir.

Teşkilat ilk Türk okulunu, radyosunu ve gazetesini kurmuştur. Teşkilatın, "Türk azınlığı arasında millî şuuru kuvvetlendirmek ve Türk halkının 'komünizmin aleti' hâline gelmesini önlemek" söylemlerini öne sürerek gerçekleştirdiği bu kültürel çalışmaların ilki, 23 Aralık 1944 tarihinde Nazmi Ömer'in teşviki ile Türk gazetesi olan *Birlik* gazetesinin yayımlanmasıdır (Deliorman, 1973, s. 187). Teşkilatın diğer önemli bir faaliyeti, Yugoslavya'nın ilk Türk okulu olan ve günümüzde de faal vaziyette bulunan *Tefeyyüz*⁸ adlı okulu açmasıdır. Üyelerinin büyük bir çoğunluğunu öğretmenlerin oluşturduğu teşkilat, yeni Türk alfabesi ile okuma kitapları basmak, Üsküp Radyosunda ilk Türkçe yayın ve eğlence programı yapmak gibi birçok yeni oluşum gerçekleştirmiştir. Ayrıca Türk milliyetçisi teşkilat, millî şuuru oluşturma noktasında önemli gördükleri bazı eserleri Türkiye'den Yugoslavya topraklarına getirmiştir. Atatürk'ün Nutuk'u başta olmak üzere, Mehmet Akif'in Safahat'ı, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal'in eserleri ve Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirleri en çok okutulan eserler arasında yer almaktadır. Bütün bu eserlerin doğrudan milliyetçi bir ideolojiye sahip olması dikkat çekicidir. Etnik grubun aydınları arasında oluşturulmaya çalışılan ve tabana -en ücre Türk köylerine kadar- ulaşması hedeflenen Türk milliyetçiliği, salt kültürel öğeleri muhafaza etme çabasından ziyade komünist rejime entegre olmak istememe amacı etrafınca şekillenmiştir.

Teşkilatın kurulduğu yıllarda Yugoslavya'daki diğer milletler arasında da benzer birçok örgüt mevcuttur. Bu örgütler şu şekilde sıralanabilir; *Nasyonel Demokratik Şikiptar* (Milliyetçi Arnavutlardan oluşmaktadır.), *Balistler* (Müslüman Arnavutlardan oluşmaktadır ve Sırp lar ile en büyük savaşı veren gruptur.), *Mladi Müslümani* (Genç Müslümanlar; Bosnalı Müslümanların haklarını savunmak için kurulmuştur ve içersinde Aliya İzzetbegoviç de bulunmaktadır.), *Genç Türkler* (Prizren'deki Genç Türklerin haklarını korumak için kurulmuştur.), *WMRO* (Makedonya'nın Dâhili İhtilal Örgütü; Makedonya'yı Bulgaristan'a bağlamak için kurulmuştur.) ve *Drajistler* (Kralcı Sırp lar tarafından kurulmuştur.) (Ağanoğlu, 2012).

Yugoslavya'daki bütün bu direniş ve rejim karşıtı teşkilatların -Yücel de dâhil olmak üzere- hepsi 1947 sonrası sosyalist rejim tarafından tehlike unsuru olarak addedilerek çöktürülmüş ve bir çok mensubu da idama ya da farklı ağır cezalara mahkûm edilmiştir. Bu direniş hareketleri arasında İspyoncu Terörist Teşkilatı (Üsküp, 1948) olarak adlandırılan Yücel Teşkilatının on yedi kişiden oluşan Birinci Grup Mahkûmiyetler Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin anayasal demokratik düzenini, bağımsızlığını ve güvenliğini yıkmaya teşebbüste bulunmak, rejim düşmanlığı ile casusluk yapmak, gerekçesi ile 19 Ocak 1948 tarihinde Üsküp Vilayet Mahkemesinde ilk duruşmasına çıkmıştır. 25 Ocak 1948 tarihinde beyan edilen kararlara göre yargılanan on yedi kişi arasından dört kişinin siyasi ve manevi haklarının ve mallarının elinden alınması suretiyle idam edilmesi⁹, beş kişinin yirmişer yıla (O zamanlar yirmi yıl müebbet cezası olarak geçmektedir.), bir kişinin on beş yıla, bir kişinin on üç yıla, üç kişinin on iki yıla, bir kişinin de sekiz yıla mahkûm edilmesi kararı alınmıştır. 27 Şubat 1948 tarihinde idam kararları infaz edilmiştir. İkinci grubun duruşmasında yirmi dokuz kişi bir ve dokuz yıl arasında hapis cezasına mahkûm edilmiş, üçüncü grubun duruş-

8 Tefeyyüz kelimesi; ileri, yüksek, yüce kelimesi ile eş anlamlı öz Türkçe bir kelimedir. Teşkilatın adı olan Yücel kelimesi de yüce kelimesinden türetilmiştir. Yücel, yücelmek fiilinin emir kipinin ikinci tekil şahıstır. Yücel ismi, saygı ve hayranlık duygularını kapsayan ve yükselmeyi amaç bilen, ileriye yani tefeyyüze, ülkeye, ideale doğru hareketi ifade-emir- eden bir anlamda kullanılmış ve teşkilata isim olarak verilmiştir.

9 Şuayip Aziz İshak, Ali Abdurrahman Ali, Nazmi Ömer Yakup, Adem Ali Adem.

masında ise on sekiz kişi Makedonya'nın Probištip'teki Zletova kurşun madenlerinde çalışmak üzere sürgün edilmiştir. Yücel Teşkilatı üyesi olup birinci grup mahkûmlarından olan Refik Özer olayları şöyle yorumlamaktadır:

"Yücel Teşkilatının genç üyeleri elbette ülkü bakımından komünizmin karşısındaydılar fakat bu vatansever insanların mahkûm olmalarını sağlayacak bir suç ortada yoktu. Rejim için bu suçun mevcut olup olmaması da önemli saymıyordu. Önemli olan muhalif görüntüsü veren herkesin ezilmesi, sessiz halk tabakaları üzerinde böylelikle korku ve endişe rüzgârı estirmektir." (Özer, 1998, s. 9-10).

Sözlerinin devamında ise, birinci duruşma evvelinde ağır cezaların verilmesi için mitinglerin düzenlendiğini aktarıırken Refik Özer, o günleri şu sözlerle anlatmaktadır;

"Mahallelerde (Türklerin meskûn olduğu mahallelerde) siyasi organ *Narodni Front* (Halk Cephesi) yöneticileri tarafından toplantılar yapılıyor, ev ev haber veriliyor, katılmayan kişilerin emperyalistlerin satılmışları, maşaları olduğu belirterek dinleyicilerin kafalarını şişirerek veryansın ediyorlardı. Toplantı salonunda dinleyicilerden para toplayarak idam kararlarının alınması için mahkemeye telgraf çekiyorlardı." (Özer, 1998, s. 10).

Teşkilatın üyelerinin ve akrabalarının mahkeme süreçlerinde maruz kaldıkları muamele; idam ve mahkûmiyetleri Makedonya Türkleri için paylaşılmış toplumsal bir travma hâline getirmiştir. Mahkeme görüşlerinin hoparlörle Üsküp sokaklarında yayınlanması Üsküp Türklerini manevi olarak derinden etkilemiş ve bölgeden Türkiye'ye göçlerin hızlanmasına sebep olmuştur.

Yugoslavya

Sosyalist Yugoslavya'da Azınlık Olmak

Yugoslavya'nın tarihsel coğrafyası Avrupa, Balkanlar ve Akdeniz'in kesiştiği çok önemli bir konuma sahiptir. Bora'nın da aktardığı üzere; "Slovenya, Hırvatistan'ın kuzeyinde İstria Yarım Adası ve Tuna ve Sava'nın kuzeyindeki bölgeler hem coğrafi hem tarihsel olarak Orta Avrupalı; Bosna ile Hırvatistan'ın güney kıyıları olan Dalmaçya Akdenizli; Sırbistan, Makedonya, Karadağ, Kosova, Voyvodina Balkanlıdır." (Bora, 1995, s. 19). Bu bölgeye Yugoslavya adı 6 Ocak 1929 tarihinde verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dağılınca Slovenler, Hırvatlar, Boşnaklar ve Sırlar; Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı adı altında birleşti ve 1929'da bu krallığa Yugoslavya Krallığı adı verildi (Bora, 1995, s. 35). 1 Aralık 1918 yılında kurulan krallık, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ'dan oluşmaktaydı. Krallık Alexander Karadjordjevic tarafından yönetildi ve 1941'de İkinci Dünya Savaşı sırasında çöktü. 1918-1941 yılları arasında Sırların egemen olduğu Sırp-Hırvat Sloven Krallığı *Birinci Yugoslavya* olarak komünist lider Josep Bros (Tito) yönetimindeki Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti dönemi ise İkinci Yugoslavya olarak adlandırılmaktadır. Sosyalist Yugoslavya, II. Dünya Savaşı'nda sırasında Partizanlarca verilen *Antifaşist Kurtuluş Savaşı* sonrasında Tito tarafından kurulmuştur. Birinci Yugoslavya'nın 6 Nisan 1941'de Alman ordusunun işgaline uğramasından sonra tamamen parçalanmasını müteakip sosyopolitik açıdan parçalı otoritelerin bulunduğu bir ortamda, Tito Halk Kurulları Meclisini toplayarak 1943 yılında AVNOJ (Yugoslavya Anti-Faşist Kuruluş Konseyi) adında bir yönetim ve yürüt-

me organı kurdu.¹⁰ 29 Kasım 1945'te ise Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ilan edildi. Sosyalist Yugoslavya, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Sırbistan, Slovenya ve Makedonya federelerinden oluşan Federal Halk Cumhuriyeti olarak kurulmuş oldu. İkinci Yugoslavya altı temel esas üzerine oturmaktaydı. Bunların en başında karizmatik lider Tito geliyordu. Diğer esaslar ise; sosyalist piyasa ekonomisi, öz yönetim¹¹, federalizm, bağlantısız dış politika ve 1941 Kulübüydü (Ülger, 2003, s. 19). İkinci Yugoslavya diğer komünist devletlerin yönetim şekillerinden farklı olarak federal bir zemin üzerine kurulmuştu.

Tito, krallık döneminden farklı olarak Yugoslavya'da bulunan farklı uluslara ayrı ayrı cumhuriyet statüsü vermiş, farklı ulusal unsurlara federal yapıda siyasal temsil hakkı sağlamış ve sosyalizmin ön gördüğü "eşitlik ve halkların kardeşliği" söylemi çerçevesinde ürettiği ideoloji etrafında savaş dönemindeki iç çatışmayı iyileştirme girişimi olarak Yugoslavya'yı altı cumhuriyete bölmüştü. Sırbistan'ın içinde Kosova ve Voyvodina bölgelerini ise iki özerk eyalet hâline getirmişti. Üniter olmayan devlet modeli ve millî olmayan birlik ve beraberlik temelli, sınırları dâhilindeki ulusları bir arada yaşatmak, kaynaştırmak hatta daha da ötesi diğer uluslarla kolayca kaynaşabilecek bir toplum projesi sunan Tito ve sayısı 800.000'i bulan partizan güçleri, eşit halklardan meydana gelen federal bir topluluk olma idealini 1945 yılından 1980'e (Tito'nun ölümüne) kadar muhafaza etmiştir. Tito'nun ölümünden sonra bir türlü toparlanamayan ülke, 1991'de başlayan cumhuriyetler arasındaki iç savaş sonucu aynı yılın sonlarında parçalanmaya başlamıştır. Karadağ'ın 2006'daki bağımsızlığı ile parçalanma süreci tamamlanmıştır. Görüldüğü üzere Yugoslavya toplum projesi bir lidere bağımlı kalmış, Weber'in otorite tiplerinde belirttiği gibi karizmatik otorite etrafınca şekillenmiş ve kurumsallaşamamıştır.

Çalışmada ele alınan direniş hareketinin oluşum gösterdiği 1945 yılı, İkinci Yugoslavya dönemini kapsamaktadır. Sosyalist Yugoslavya'nın federelerinden biri olan Makedonya'nın sosyoekonomik ve siyasal zemininden hareketle, Türklerin bölgede ideolojik manada hâkim unsurken tarihsellik içerisinde başta demografik açıdan azınlık ve akabinde de hukuksal olarak *ulusal azınlık* statüsüne gelmelerine değinmek isabetli olacaktır.

Türklerin Balkanlara gelişi, Osmanlı öncesi ve Osmanlı sonrası olarak iki ayrı dönem şeklinde değerlendirilmektedir. Balkanlara Türklerin ilk gelişleri, Batı Hunlarının Karadeniz'in kuzeyinden geçerek bugünkü Macaristan'a yerleşmeleridir. 14. yüzyıl Osmanlı Döneminde ise Anadolu'dan getirilen Türkler iskân politikası ile bölgeye yerleştirilmiştir. 19. yüzyılın başına kadar Balkanlar coğrafyasının büyük bir kısmı Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında kalmıştır.¹² 14. yüzyılın sonlarından Balkan Savaşlarına kadar bölgedeki Osmanlı hâkimiyeti ile Türklerin bölgede Osmanlı kimliğinden kaynaklı, avantajlı etnik gruplardan olduğunu söylemek ve bu kimlikten kaynaklı kendilerini hâkim unsur olarak hissettiklerini belirtmek çok da yersiz bir iddia olmasa gerektir. Balkan Savaşları sırasında göç etmeyerek kalmayı tercih eden Makedonya Türklerine, Birinci Dünya Savaşı sonrasında *Saint Germain Anlaşması* ile Yugoslavya Krallığı tarafından *azınlık statüsü* verilmiştir. Ancak Türklere bir etnisite olarak değil dinî kimlikleri ile Müslüman statüsü verilmiştir. 1940'lı yıllara kadar da

10 Ayrıntılı bilgi için bk. Glenny (2001); William (1987).

11 Öz yönetime dair ayrıntılı bilgi için bk. Druloviç (1976).

12 Ayrıntılı bilgi için bk. İnalçık (1993); Türkmen (1996).

Türkler kendilerini dinî kimlikleri ile tanımlamışlardır. Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Dönemi, sosyoekonomik ve dinî sebeplerle bölgeden ilk Türk göç hareketinin yaşandığı dönemdir. 1929 yılında ilan edilen Altı Ocak Diktatörlüğü de 1936 yılında gerçekleşen ikinci göç dalgasının en büyük itici motivasyonunu olmuştur (Bozkurt, 2010, s. 55). Kut'un aktardığı bilgilere göre; 1919'da Krallıkta yaşayan Türklerin (Müslümanların) sayısı iki yüz bin iken otuz yıl içerisinde bu rakam neredeyse yarıya inmiştir (Kut, 2005, s. 226). Söz konusu göç hareketleri ile Türkler, coğrafyada demografik olarak azınlık durumuna düşmeye başlamıştır.¹³ İkinci Yugoslavya yönetiminde de Türkler, eski Yugoslavya'da olduğu şekliyle *ulusal azınlık* olarak tanınmıştır.¹⁴

İkinci Dünya Savaşı'ndan parçalanmasına kadar geçen sürede Yugoslavya'da üç anayasa çıkartılmıştır. 1946, 1963 ve 1974 yıllarında çıkartılan bu anayasaların ilkinde, Yugoslavya vatandaşları ikiye ayrılmaktadır. Bu anayasada, Sırp, Hırvat, Sloven, Makedon ve Karadağlılar *ulus* olarak belirtilmekte, diğer -Türk, Ulah, Macar, Çingene, Yahudi vd.- gruplara ise *azınlık* statüsü verilmektedir. Sosyalist dönemde *ulusal azınlık* statüsü verilen Türkler ancak 1951 yılından itibaren dinî kimlikleri ile değil, etnik kimlikleri ile birer azınlık olarak anayasada yer almışlardır.

Sosyalist rejim diğer ulusal azınlıklar gibi Türklere de başta eğitim, medya, dil ve alfabe kullanımı, dinî, ekonomik ve sosyokültürel kategoriler altında haklar tanımıştır.¹⁵ Yine Kut'un aktardığı bilgilere göre; Yugoslavya Türkleri Sosyalist Dönemde, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya Türklerine göre daha geniş azınlık haklarına sahiptirler (Kut, 2005, s. 227). Ancak bu özel bir değerlendirmedir. Zira dördüncü göç dalgasının yaşandığı Sosyalist Dönem, Türklerin kendilerini baskı altında hissettikleri dönemdir. Türklere ve diğer azınlıklara tanıyan hakların çerçevesi pratikte eğitim ve basım-yayın özgürlüğü ile sınırlı kalmıştır. Buna mukabil söz konusu azınlık haklarının Türk halkı arasında kullanımına öncülük ettiği iddia edilen Yücel Teşkilatının yasa dışı bir örgüt olarak adlandırılması, Tito'nun -ulus ötesi söylemiyle- hakların kardeşliğine dayalı eşitlik vaadinin, sadece kurucu hakları kapsadığına ve pratikte tam anlamıyla bir eşitliğin var olup olmadığına dair soru işaretleri oluşturmaktadır. Ayrıca bu yaptırımların Türk azınlık üzerinde oluşturduğu toplumsal etkiler, 1953 Serbest Göç Antlaşması ve akabinde yaşanan dördüncü göç dalgası ile ilişkili olup olmadığına dair soruları da akillara getirmektedir.

Ana Vatan Algısının İnşa Edildiği Memleket

Göçmenin eski sosyal ve ekonomik ilişkilerini değiştirmesini ve yeni yerleşim yerinde yeni sosyal ve ekonomik ilişkiler kurmasını mecbur kılmasından kaynaklı birtakım güçlükleri

13 Ayrıntılı bilgi için bk. Eren (1993); Tufan (1989).

14 Balkanlarda özellikle de Yugoslavya döneminde Türklerin nüfus verilerine doğru bir şekilde ulaşmak mümkün değildir. Bu konuda farklı kaynaklarda farklı istatistikler mevcuttur. Bunun da birinci sebebi Müslüman ve Türk kimliğinin iç içe geçmiş olması, ikinci ve birinci kadar da önemli sebebi değişen politikalarla bazı dönemlerde Arnavutların kendilerini Türk, Türklerin de Arnavut olarak nüfusa kayıt ettirmeleridir.

15 Ayrıntılı bilgi için bk. Briza (1992). Helsinki İnsan Hakları Komitesi üyesi Sırp bir gazeteci olan Briza tarafından en son yaşanan çatışma dönemi boyunca bölgede yapılmış uzun süreli bir çalışmanın ürünüdür. Kosova, Vovodina, Sancak, Sırbistan ve Karadağ başta olmak üzere Yugoslavya azınlık meselesini Krallık, Tito ve Miloseviç dönemleri ile birlikte mukayeseli bir şekilde ele almaktadır (Rapor, 18 47/135 Genel Kurul Kararı ile kabul edilmiştir/Aralık 1992).

içerisinde barındıran göç olgusu (Akkayan, 1976, s. 23), Edward Said'in de işaret ettiği gibi *kesintili bir var olma durumu* olması nedeniyle, göçmenlerin geçmiş ve geçmişe ait bazı değerlerle kesilen bağının başka bir mekânda farklı bağlantılarla yeniden kurulma çabasıdır (Said'den aktaran Chamber, 2005, s. 11). Bu manada göç mecbur kalınan yeni bir başlangıçtır ve her türlü başlangıcın içinde bir hatırlama ögesi yatmaktadır (Chamber, 2005, s. 11). Yeni bir başlangıç arayışındaki göçmen Yücelciler de bu bağlamda hatırladıkları ve unuttuklarıyla yeni yerlere tutunmaya çalışmışlardır.

Söz konusu göçmen grubun, geldikleri ülkede inşa ettikleri kolektif hafıza unsurlarının tespit ve aktarımına geçmeden evvel, Balkanların Yugoslavya-Makedonya bölgesinden Anadolu topraklarına doğru gerçekleşen kitlesel göçlerin en fazla hangi tarihlerde yaşandığını belirtmek, dördüncü göç dalgası derken neyin kast edildiğinin netleşmesi adına isabetli olacaktır. Kronolojik olarak ifade edecek olursak; ilk göç hareketinin, 1877-1878 (Osmanlı-Rus Harbi) yılları arasında, ikinci göç hareketinin 1912-1913 yılları arasında, üçüncü göç hareketinin 1923-1951 yılları arasında ve sonuncu göç hareketinin ise 1952-1967 Serbest Göç¹⁶ yılları arasında yaşandığını söyleyebiliriz. *Dördüncü göç dalgası* diye adlandırılan 1952-1967 göçü, Makedonya'dan Türkiye'ye kitlesel Türk göçü olarak ifade edilmektedir. Bir Yücelci olan Refik Özer'in ifadesine göre; "Bölge halkı idam edilenleri unutmamış ve ilk fırsatta göç etmenin gerekli olduğu kararını almıştır." (Özer, 1998, s. 9). Sadece kamusal alanda değil, özel alan da Müslüman halka dinî konularda eşitsizlikler yapıldığını ve artık göç etmeye mecbur kaldıklarını dile getiren bir Yücelci akrabası olan Ramadan Yücel'in ifadesine göre;

"Çok zor günlerdi, artık bıkmıştık (susma)... Annelerimizin, ninelerimizin ferace giymelerine dahi izin verilmiyordu. Köylere gelip her gün bunları çıkarmaları için baskı yapıyorlardı. Çok zor gelmişti bu annelerimize, bize (susma)... Ne vakit Belgrad'a çağırıldı Tito yaptı bir konuşma (annelerimiz) çok ağlaşmışlar çıkarmayalım diye. Ama Tito onlara; 'Sizin babanız feraceyi attı, bize niye geliyorsunuz, siz burada mecburen atacaksınız.' dedi. Hâliyle attilar ama çok zor geldi" (R. Yücel, Mülakat, 12 Aralık 2012).¹⁷

Söz konusu göçmen grubun kadınları, Türkiye'deki laiklik politikaları nedeniyle feracelerini ana vatanlarına geldiklerinde de giyememişlerdir ancak bu durum göçmenler tarafından sorunsallaştırılan bir durum değildir. Bunun nedeni göçmenlerin, geldikleri topraklarda dinî özgürlük arayışına girmeden evvel, kabul edilme ve aidiyet kazanma çabası içerisine girmek zorunda kalmış olmalarıdır.

Memleket dedikleri topraklarda, hâkim unsur olan kimlikten- Slav-Hristiyan kimliğinden-farklı dinî ve etnik kimliğe sahip olmaları hasebiyle göçmenler; bir türlü *özgürlükçü, çoğulcu* ve *kardeşlikçi* rejimde yer edinemediklerini, hem kamusal hem de özel alanda müdahalelere maruz kaldıklarını dile getirmektedir. Dinî kimliklerinden ödün vermelerinin -en başta daha

16 Serbest Göçler, Adnan Menderes İktidarı ile Tito yönetimi arasında zimni, sözlü bir göç kararına varılmış olması ve Türkiye'nin tek taraflı olarak göç vizesi vermesi ile başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin imzaladığı anlaşmalar arasında böyle bir göç anlaşması bulunmamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. Ağanoğlu (2013).

17 Ramadan Yücel: İdam cezasına mahkûm edilen teşkilat üyelerinden Nazmi Ömer ile birinci dereceden akrabası olmayıp anne tarafından üçüncü derece bir akrabalığa sahiptir. Tito tarafından kullanılan baba tabiri; Türkiye'deki Cumhuriyet Devriminin lideri olan Mustafa Kemal için kullanılmıştır. Sosyalist rejimin karizmatik liderinin; iktidarı tek kişiyle özdeşleştirilmesi ve "baba" tabirini kullanması, devlet algısı hakkında ipuçları sunmaktadır. Ayrıca cümle içerisinde geçen ferace, Müslüman kadınların giydiği -çarşaf muadili- dinî bir giysidir.

çok görünür olan ve rejim için sembolik bir anlam taşıyan feracenin çıkarılmasının- talep edilmesi ile bunun mukayyesinin Türkiye'deki laiklik politikaları ile açıklanmaya çalışılması grubun memleket ve ana vatan algısının inşasında önemli bir yere sahiptir. Memleket olarak kurguladıkları Yugoslavya'da dinî hayatlarına yönelik bu dayatmacı tavrın doğrudan iktidar -Tito- tarafından dile getirilişi; azınlık grup için göçün elzemliğini ifade etmektedir. Ana vatan diye geldikleri topraklara dair hissettikleri aidiyet duygusunun inşasında ise; memleket dedikleri topraklarda temsil edilmeme ve dışlanmaya yönelik maruz bırakıldıkları tavrın etkisinin büyük role sahip olduğu söylenebilir. Soydaş olarak kabul edildikleri Türkiye'de, yeni bir sahiplenilmenin mümkün olacağına dair inançları, göç etmenin ve yerinden edilmenin mecbur bıraktığı aidiyet ihtiyacını karşılayan en temel faktör olmuştur. Göç etmek zorunda kaldıkları memleketlerinde, komünist rejim tarafından dinî ve millî kimlikleri ile özgür bir görünürlük hakkı elde edemediğini savunan azınlık grup, Türkiye'deki -Cumhuriyet'in ilk döneminde çizilen- "makul Türk vatandaşı" (Sünni Müslüman ve Türk) profili için uygun şartlara sahiptir. Bu nedenle Türkiye'deki dinin sınırlarını devlete göre çizen laiklik politikalarını sorunsallaştırmayıp sisteme uyum sağlayarak kabul görme yolunu seçmişlerdir.

Serbest Göç Antlaşması'nın maddelerince soydaş kabul edilerek ana vatana geldikleri inancıyla gerçekleştirilen 1952-1967 Yugoslavya'dan Türkiye'ye yaşanan Serbest Türk Göçü, kamuoyu ve basın tarafından ilgi görmemiş, gelenlere devlet tarafından herhangi bir maddi takviye yapılmamıştır.¹⁸ Görüldüğü üzere bireysel, ailesel ve toplumsal aidiyetlerin kopararak kökünden ayrılmayı ifade eden göç tecrübesi devletler nezdinde salt bir nüfus hareketliliğini ifade etmektedir. Hiçbir devlet yardımı alamayan bu insanlar göçmenliğin getirdiği zor şartlara karşı koymaya çalışmış, mülk edininceye kadar önce akrabalarının yanında daha sonra da zor koşullar altında tek odalı bodrum katı evlerde yaşam mücadelesi vermişlerdir. Göçmenler açısından gelinen yeni yer, eski memlekete dair unutul(a)mayan tecrübeleri hatırd tuttukça; ana vatan olarak atfettikleri topraklar hâline gelebilmiş, hatırlanan ve unutulanan üzerinden bu yeni yerde aidiyet hissi inşa edilebilmiştir. Dördüncü göç furyası; politik düzlemde kaybedilen bir savaştan sonra gerçekleşen bir göç değildir. Azınlık bir grubun maruz kaldığı toplumsal travma neticesinde, ait olduğu yer ile köklerini ayırmaya yönelik alınan bir karardır. Daha güvenilir olarak görülen ana vatan topraklarında yeni bir başlangıç arayışıdır. Yücel Teşkilatı üyelerinden hayatta kalan son kişi olan ve Türkiye'ye göç etme kararı almış olan Raif Sakarya'nın ifadesi ile göç;

"Kargaşa ortamındaki baskıdan kurtulmak için daha güvenli yere... Ana vatan topraklarına gelmektir." (R. Sakarya, Mülakat, 20 Aralık 2012).

Başka bir deyişle, göçmenlerin hafızasındaki anlamlandırma ile onların Tito'nun sözlerinden anladıkları; onların *yerinin* ve *sahibinin* başkası olduğu ve artık Yugoslavya'ya ait olmadıklarıdır. Bu yer ise soydaşları olarak onlara kapılarını açan ana vatan/Türkiye'dir.

Miras: Baskı ve Korku

Tüm kitlesel göç hareketlerinde olduğu gibi, özelde Yugoslavya-Makedonya'da yaşanan 1952-1967 kitlesel Müslüman-Türk nüfus hareketinin mali, sosyal, dinî ve millî sebeplere dayanan itici nedenleri bulunmaktadır. Zorunlu olarak addedebileceğimiz bu göç furyasının

18 Veriye 23 Ağustos 2013 tarihinde Üsküp'te, *Birlik gazetesi* arşivinin 1947-1953 yıllarını kapsayan sayıları incelenerek ulaşılmıştır.

ekonomik nedenlerini; Türklere uygulanan yüksek vergi ve iş sahasındaki ideolojik ayrımların mevcudiyeti, komünist rejimin bir uygulaması olan kolektifleştirme ile yüz dekardan büyük toprak sahibi olanların topraklarına el konulması ve ticaretin tehdit edilerek esnafın mallarına el konulması şeklinde sıralamak mümkündür (Ağanoğlu, 2012, s. 379).¹⁹ Ancak ekonomik ve politik nedenleri fazlasıyla iç içe geçen göçün itici nedenleri, söz konusu göçmen grubun söyleminde daha çok sosyokültürel ve siyasal nedenleri ön plana çıkarır mahiyettedir. Bu durum göçmenlerin hafızasında, göçün aktarılan boyutlarının sosyokültürel ve politik itici nedenler merkezli olduğunu gözler önüne sermektedir. Göçmenlerin genel söylemlerine göre göçün itici nedenleri, Tito rejiminin Müslüman ve Türk unsurlara karşı tutumu olarak belirtilerek doğrudan ekonomik bir neden öne sürmekten ziyade sosyokültürel dışlamayı ön plana çıkaran olaylar olarak ifade edilmektedir (Ağanoğlu, 2012, s. 379). Dini ve kimlik merkezli eşitliksizlerin, göçün arka planını oluşturduğu iddiasını destekler bir uygulama, grup üyelerince dönemin Yugoslavya topraklarında askerlik görevinin din ve dil farklılıkları göz ardı edilerek yaptırılıyor olması üzerinden aktarılmaktadır. Rejimin söylemindeki çoğulcu -halkların kardeşliği ve eşitliği- zeminin pratikte çoğunluklu -Slav-Hristiyan olan hâkim kimlik merkezli- bir hâle gelmesi üzerinden döneme bir eleştiri getirmektedir. 1953-1955 yılları arasında Yugoslav askeri olarak askerlik yapmış Ramadan Yücel askerlik süresi içerisinde etnik ve dini kimliğinin çoğunluktan farklı olması nedeniyle yaşadığı zorlukları şu sözlerle dile getiriyor;

“Slovenya’da askerlik yaptım, orada (ordu da) Sırpça konuşuluyordu.²⁰ Kışlamızda beş bin asker vardı, bunların arasında yüz tane Müslüman vardı; Boşnak, Arnavut, Torbeş. Bir tek ben Türk idim. Kazanlardaki yemekler müşterek pişerdi. Domuz eti vardı yemeklerde biliyorduk ama korkudan yiyorduk, müşterek yemesen hapis atarlar.” (R. Yücel, Mülakat, 12 Aralık 2012).

Din ve dil merkezli özgürlüklerin sınırlandırılması ve hatta farklılıkların görmezlikten gelinmesi ve özellikle Müslümanlar arasında dilleri de diğerlerinden farklılık gösteren Arnavut ve Türklerin zorluklar yaşamasına, kendi kimliklerinden istekleri dışında ödünler vermelerine yol açmıştır. Ramadan Yücel, on altı ay boyunca müşterek kazandan yemek yediklerini ve buna itiraz haklarının dahi olmadığını dile getirmektedir. Ramadan Yücel, ancak T.C. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yugoslavya’da askerlik yaptığı kışlaya geldiği haberini duyunca cesaretlendiğini ve artık müşterek kazandan yemek istemediğini dile getirdiği şu şekilde ifade ediyor;

“Celal Bayar gelmişti kışlaya çok büyük bir törenle karşılandı, şimdi dahi öylesi olmaz. Ben gelmesinden cesaret aldım ve ‘Artık yeter! (Vurgu Ramadan Yücel’e ait) Bu yemekten yemeyeceğim.’ dedim. Askerler arasında hâliyle bu sözüm duyulmuş, sözüm komutanlara gitmiş. Beni çağırdılar, Celal Bayar’a beni götürdüler, ‘Otur.’ Dedi. ‘Kardeş gibi konuşacağız.’ Ben anlattım. Sonra beni gönderdiler, bir sirenle bütün askerleri çağırdılar. Dediler ki; ‘Müşterek kazandan yemek istemeyenler öne çıksın.’ Sadece on kişi çıktı. Dediler ki; ‘Bundan sonra size ayrı kazanda yemek pişirecek.’ Terhis edene kadar ayrı kazandan yedik.” (R. Yücel, Mülakat, 12 Aralık 2012).

Görüldüğü üzere itiraz hakkına dahi -politik bir ortam olmadan- sahip olamayan korku ile sindirilmiş azınlık gruplar, isteklerini uzun mühlet dile getirememiş ve etnik ve dini yönden

19 Göçlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Halaçoğlu (1994); Şimşir (1989a, 1989b, 1989c); Tuğrul (1989).

20 Yugoslavya’da orduda kullanılan resmî dil Sırpça-Hırvatçadır.

farklılık taşıyan azınlık topluluklarda hâkim unsur olamama ve maruz kalınan baskının sindirilmesi şeklinde bir bilincin oluşumuna neden olmuştur. Daha önce de değinildiği üzere 1953 yılı, Türkiye-Yugoslavya ilişkilerinin fazlasıyla iyileştiği ve Serbest Göç Antlaşması'nın yapıldığı yıllardır. Daha önce düşün(e)memiş olma ihtimallerinin olmadığı açık olan askerî alandaki bu din merkezli eşitsizliğin Celal Bayar'ın gelmesi ve gelişinden cesaret aldığı öne süren bir erin isteği üzerine son bulması, rejiminin anayasal düzlemde ve kamusal alandaki eşitlikçi tavrından ziyade dış politikasına verdiği önem ile açıklanabilecek bir mevzudur.

Yine bir Yücelci akrabası olan -babası Salih Yücel'in yedi yaşında Üsküp'ten İstanbul'a göç etmiş ve kendisi de İstanbul'da doğup büyümüş- Gülizar Yücel'in kendi sözleri ile aktaracak olursak: "Ana vatan doğduğu ve doğduğu Türkiye, memleket ise her zaman Üsküp'tür." (G. Yücel, Mülakat, 28 Ocak 2013). Gülizar Yücel, büyüklerinden dinlediği Yugoslavya'ya dair anımsadıklarını anlatmaya şu sözlerde devam etmektedir:

"Onlardan (dedem ve büyükanemden) hatırladığım şeyler var memleketlerinden hep özlemle bahsediyorlardı ama hep buraya gelmenin de onlar için bir kurtuluş olduğunu dile getiriyorlardı. Çünkü orada eskisi gibi rahat yaşamadıklarını baskı altına alındıklarını hissediyorlardı." (G. Yücel, Mülakat, 28 Ocak 2013).

Yugoslavya'ya dair kendisine anlatılanlar arasında; en büyük baskıya din merkezli eşitsizlikler yüzünden maruz kalındığını ve bunun göç etmelerinde en büyük etken olduğunu ifade eden Gülizar Yücel, büyüklerinin ona aktardığı bir anıyı şu sözlerle anlatmaktadır:

"Tarımla geçimini sağlayan ailemizin kadınlarının tarlada çalışırken başlarını kapatması dahi komünist rejim tarafından yasaktı. Büyüklerim anlatırdı, komitalar (rejimin kolluk güçleri) tarlaları denetleyerek kadınların çalışırken dahi başlarını örtmelerine müsaade etmiyorlarmış, gözcüleri gördüklerinde başlarına hemen açmak zorunda kaldıklarını anlattıklarını hatırlıyorum." (G. Yücel, Mülakat, 28 Ocak 2013).

Yugoslavya dönemini, kendi millî kimliklerinden soyutlayarak yeni bir millet oluşturma çabası olarak değerlendiren Gülizar Yücel, Yücel Teşkilatının millî kimliklerini muhafaza etmek amacıyla kurulduğunu ve onlar ile aralarındaki akrabalık bağı ve soyadından dolayı gurur duyduğunu dile getirmektedir. Dönemi yaşamamış ve yaşananlara doğrudan tanıklık etmemiş bir kişi olan Gülizar Yücel'e *Tito* ve *komünizm* kelimelerinin ne ifade ettiğini sorduğumuzda ise verdiği cevap şu şekildedir:

"Baskı... (net bir üslupla). İki de... Zaten Yugoslavya başlığı altında ikisini bir araya getirdiğinizde başka bir şey ortaya çıkmıyor." (G. Yücel, Mülakat, 28 Ocak 2013).

Yaşanılan trajedinin, bir sonraki nesillere; tecrübe edilen korku ve baskı üzerinden, miras olarak aktarılması ve grubun kolektif hafızasındaki Yugoslavya algısının bu temel taşlar üzerine inşa edilmesi söz konusudur. Nesiller arası anlatılarda göçün nedenlerinin ve sonuçlarının ortak bir söylem etrafında şekillenmesi ve bu manada bir devamlılık göstermesi, grubun aktarılan kolektif hafızasında önemli bir olgu olarak göçün yer aldığını göstermektedir. Bu göçün arka planını hazırlayan ilk neden -yine grubun söylemlerine göre- rejimin azınlığa yönelik, başta dinî ve kimlik merkezli baskı altına alma üzerine inşa edilmiş politikalardır. İkincisi ise Türk azınlık için hak talebinde bulunan Yücel Teşkilatı üyelerinin ağır şekilde cezalandırılarak üzerlerinde Türk azınlık üzerinde oluşturulmuş korku algısıdır.

Göç, aynı zamanda geride bıraktığınız yerle kavgaya tutuşma biçimidir (Chambers, 2005, s. 11). Memleketlerinden yakınlarının -eşlerinin, ağabeylerinin, dedelerinin- idam edilmesine, ağır hapis cezalarına mahkûm edilmesine ve maden ocaklarında köleleştirilmek üzere sürgün edilmesine tanıklık -birebir ve yahut anlatılar aracılığı ile- etmiş Yücelcilerin çocukları ve torunları yapılanları unut(a)mamaktadır. Yugoslavya kelimesi, onların hafızasında; komünizm ve Tito kelimeleri ile aynı kavramı karşılamakla birlikte baskı ve *dönül(e)meyecek* eski memleketi hatırlatmaktadır. Bilindiği üzere göçmenlerin en önemli özelliklerinden bir tanesi kök salma isteğidir, bu nedenledir ki ana vatanda gerçekleşmesi beklenen bu yeni başlangıç onlar için bir umudu, sahiplenilmeyi ve eski ile olması gereken bir kopuş ile kök salınacak yeni bir mekânın ifadesi olarak değerlendirilebilir. Aslında bu başlangıç, Said'in ifade ettiği *kesintili var olma hâlinin* başlangıcı mahiyetini taşımakta ve başka yerlerden gelmeyi; *buralı* değil de *oralı* olmayı, aynı anda hem *içeride* hem de *dışında* olmayı, böylece tarihlerin ve hafızaların kesiştiği yerlerde yaşamayı ifade etmektedir (Said'den aktaran Chambers, 2005).

Anma Pratikleri

İçerisinde travmatik öge ve anlamlar barındıran Yugoslavya algısının, göç edilen yerde inşa edilmesini ve dayanışma duygusunun gelinen yerde oluşmasını sağlayan ilk oluşum Türkiye'ye göç eden Yücelciler tarafından 1950 yılında kurulan Vardarlılar Yardımlaşma Derneğidir.²¹ Göçün ilk yıllarında aile yakınları tarafından, bireysel olarak organize edilen Yücel mevlit törenleri, *Yücel Mensuplarını Anma Günü* adı altına Yücelcilerin artık çoğunun vefat etmesi, hayatta kalanların ekonomik açıdan faaliyet düzenlemeye yeterli gelmemesi gibi sebeplerden kaynaklı 1996'dan itibaren söz konusu dernek tarafından organize edilmektedir. Bu bölümde; törenler aracılığıyla inşa edilmeye çalışılan grubun hafıza unsurlarını tespit etmek amaçlanmaktadır. Söz konusu törenin hafıza inşa edici unsurları; ritüelin yapısı, bölümleri ve işlevleri üzerinde durularak analiz edilmeye çalışılacaktır.

Törenleri, belirli zamanlarda ve özel yerlerde belli duyguları dile getirmek için bilinçli olarak uygulanan, mevcut ritüelleri sayesinde bir topluluğun tarihî anlatısının hatırlatıcı organizasyonları olarak tanımlamak mümkündür (Connerton, 1999). Anma törenleri topluluğun belleğinde önemli rol oynar ve geçmişini anımsamak için yapırlar. Yücel Mensuplarını Anma Günü, 1990'lı yıllardan itibaren, topluluk tarafından dört Yücel Teşkilat üyesinin idam edildiği günde -Şubat ayının son Pazar günü- aynı toplanma salonunda gerçekleştirilen ve başta hayatta kalan Yücel mensupları olmak üzere, üyelerin aileleri, akrabaları ve Makedonya göçmenlerinin davetleri ile gerçekleştirilen bir törendir. Bu bağlamda Yücel Mevlitleri belli zamanlarda belli bir mekânda aktarılmak istenilen belli bir ideoloji çerçevesinde bilinçli şekilde gerçekleştirilen bir anma törenidir.

Çeşitli disiplinlerin farklı bakış açılarıyla ele aldığı ritüelin, kabul görmüş tek bir tanımına ulaşmak mümkün değildir. Ancak yapılan tanımlar incelendiğinde *ritüel*; bireysel ya da kolektif olabilen, belirli zamanlarda tekrar edilen, doğaçlamaya izin verecek ölçüde esnek olsa da değişmeyen temel dinamikleri ve düzeni olan, toplumsal ilişkilerin kontrol edildiği ve bireylerin toplumu yaşadıkları eylemli ve sözlü yapı dizisi şeklinde tanımlanabilir

21 Dernek 16 Nisan 1967 tarihindeki olağan kongresinde adını değiştirmiş ve tüzüğünde tadilat yapmıştır. Bu değişiklikten sonra derneğin ismindeki kapsam genişletilmiş ve Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği olmuştur. Günümüzde de bu ismi ile faaliyet göstermektedir.

(Connerton, 1999, s. 86; Wulf, 2009, s. 242-243). Ritüelde süreklilik de büyük önem taşıyan bir niteliktir. Tarihsellik, ritüele katılan grubun düzenini istikrarlı hâle getirmekte ve onu meşrulaştırmaktadır. Yücel Mensuplarını Anma Törenleri de 1996 yılından itibaren dernek tarafından organize edilen bir sürekliliğe sahiptir.²² Göçmen grup bu süreklilik içinde kendisini bir yere oturtmakta, istikrarın verdiği güven ve sahiplenilme duygusunu törenler aracılığı ile yaşamaktadır. Bir ritüelin başlangıç ve sonu arasında ritüel etkinliğinin farklı eylemlerinin yürütüldüğü farklı sıralar vardır. Ritüel eylemleri aynı zamanda kronolojik bir düzen izlemektedir (Wulf, 2009, s. 246). Yücel Mensuplarını Anma Gününde, törenin kronolojik düzeni; *İkram, İstiklal Marşı ve Saygı Duruşu, Açılış Konuşması, Plaket Dağıtımı, Yücel Destanı ve Dua* bölümleri şeklinde seyir etmektedir. Ritüelde, süreç içerisinde oluşan bir ritüel şablonu kullanılmaktadır (Wulf, 2009, s. 242-243). Bir ana çatı oluşturan bu şablon az çok değişime açık bir yapı sergilese dahi temel dinamikleri açısından bir süreklilik ve tutarlılık gerektirmektedir. Mevlitlerde, söz konusu düzenin seyri plaket dağıtımı hariç her yıl törenin ana unsurları olarak süreklilik göstermektedir.

Tören ve ritüel ilişkisi bağlamında, Yücel Mensuplarını Anma Gününü verili şablon üzerinden bölümleri yapısı ve işlevleri açısından ele alarak analiz edebiliriz.²³

Tören Şablonu ve Ritüellerin Analizi

I. Bölüm: İkram

Tören, geleneksel nitelik taşıyan bir yiyeceğin ikram edilmesiyle başlamaktadır. *Simit-poğaça* adı verilen ikram çeşidi, Üsküp'e özgü geleneksel bir yiyecektir. Folklorik içerikli bir başlangıç tören içerisinde memlekete dair geleneksel alışkanlıkların şu anda da devam ettiğini gösteren önemli bir sembol özelliği taşımaktadır.

II. Bölüm: Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı

Geleneksel bir başlangıcın akabinde, millî bir nitelik taşıyan ve grubun ana vatan diye adlandırdıkları Türkiye'ye bağlıklarını sembolize eden bir eylem ile törenin devam etmesi, göçmenlerin sosyalist dönem içerisinde sahip oldukları milliyetçilik duygusunun gelinen yerde de devamlılık taşıdığını göstermektedir. Şablondaki sırası itibarı ile hiçbir zaman bir değişime uğramayan sözlü (marş) ve eylemli (saygı duruşu) yapısı itibarı ile ikilli bir ritüel yapısına sahiptir.

III. Bölüm: Açılış Konuşması

Açılış konuşmaları, ritüellerin önemli unsurlarıdır. Her yıl -değişen yönetim kadroları nedeniyle farklı kişiler tarafından yapılabiliyor olsa bile- aynı içerik ile gerçekleştirilen açılış konuşması, ritüelin sözlü yapı unsurlarındandır. Açılış konuşmasında yapılan geçmiş vurgusu, katılımcılar arasında grup bilinci uyandırma açısından önem taşımaktadır. Törenin bu bölümünde, Dernek Başkanı sözlerine Yücel Teşkilatına dair kahramanlık vurgusu üzerin-

22 1996 öncesinde törenlerin kurumsal bir arka planı yoktur. Refik Özer önderliğinde Yücelcilerin aile mensupları tarafından gerçekleştirilmektedir.

23 Ritüelin içeriğini oluşturan; *destan, mevlit, şiir, söylev ve ikram* gibi kültürel formlar, çalışmanın hacminin sınırlılığı nedeniyle geniş ölçekli bir analize tabi tutulamamıştır. Analizin boyutu, grubun memleket ve vatan algısını inşa ettiği düşünülen söylem ve pratiklerin tasviri ve anlamlandırılması üzerine yazarın yorumlamaları ile sınırlı tutulmuştur.

den kısa bilgiler vererek ve onları saygı ile anarak başladıktan sonra derneğin tarihçesine ve göçmen grup açısından birleştirici fonksiyonlarına değinen bir konuşma yaparak geçmiş üzerine kurulu bir grup bilinci oluşturmayı hedeflemektedir. Açılış konuşmasının "Artık gençlerin de mevlitlere getirilmesi gerektiğine değinerek" (Sadullah Sipahioğlu, Yücel Mensuplarını Anma Günü Açılış Konuşması, 26 Şubat 2012) sonlandırılması; söz konusu topluluk için Yücel ve idamları meselesinin, unutulmaması gerekli olan bir hafıza unsuru olarak görülmesi ve aktif hatırlamanın da törenler aracılığıyla gerçekleştirilerek yeni nesillere aktarılabilmesine olan inançtan kaynaklanmaktadır.

IV. Bölüm: Plaket Dağıtma

Törenin bu bölümünde, başta hayatta kalan Yücel Teşkilatı üyelerine ve hayatta olmayan teşkilat üyelerinin ailelerine olmak üzere, derneğin kurucu ve eski genel başkanlarına plaketlerin takdim edilmesini içeren bir ritüel mevcuttur. Ancak bu ritüel, mevlit törenlerinde son iki yıldır yer almaktadır. Sergilenen ritüel sembolik eylem boyutuyla, teşkilat üyelerinin bir kurum tarafından saygı ile anılmasını ve bu noktadan hareketle teşkilat faaliyetlerinin verilen plaket vasıtasıyla meşrulaştırmasını ifade etmektedir.

V. Bölüm: Yücel Destanı

Söylemlerin en fazla ön planda olduğu bu bölümde; Yücelcilerin faaliyetleri ve Yugoslavya dönemine dair bilgilendirmeler -konuyu tarihsel gerçekliklere ve delillere dayandırılarak yapılan haksızlığı ispatlama çerçevesinde- ele alınmaktadır. İki dedesi de Yücel Teşkilat üyesi olan ve Yücel Olaylarına dair faal bir araştırmacı olan Eren Atala, törenin bu bölümünde şu sözleriyle döneme dair bir tasvir yapmaktadır;

"Öncelikle neden eski Yugoslavya'da yaşayan Türklerin kendi teşkilatlarını kurduklarına bakalım. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Savaşlarını kaybetmesiyle beraber artarak devam eden göçlere rağmen Rumeli'deki Türk varlığı bitirilememiştir. Türkler Balkanlardaki mevcudiyetlerini sürdürdükçe, iktidarı devir alan Slavların hayallerini süsleyen, tarihte kalmış büyük imparatorluklarının önündeki engel olacaklardır. Bunun için Türk olmayan Balkan halklarının da geleneksel davranışı Türklüğün asimile edilmesi yönünde olacaktır (...). Yücel Teşkilatı, ilk olarak gitgide artış sürecine giren Bulgar mezalimini Almanların aracılığıyla engellemeye çalıştı. Alman komutası altındaki Bulgarların, Türklere daha fazla zulüm yapmaları engellenmiş oldu. Savaş sonrası duruma hâkim olan Tito yönetiminin Türkleri asimile etmeye yönelik politikalarına, demokratik araçlarla karşı koydular." (Eren Atala, Yücelcileri Anma Günü Konuşması, 25 Şubat 2007).

Atala'ya göre; Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmesi ile birlikte başlayan dönemden Tito Dönemini de içine alan Yugoslavya tarihi, Türkleri bu topraklardan atmayı, atamadığını asimile etmeyi hedefleyen bir tarihten ibarettir. Konuşmasının devamında dile getirdiği şu sözleri Atala'nın dönemin hâkim söyleminin dilinden konuştuğu ve bu manada Yücelcilerin Yugoslavya algısına dair nesiller arası salık bir aktarımın olduğunu göstermektedir:

"(...) Slav yönetimi (kast edilen İkinci Yugoslavya), Yücelcilere karşı, komünistlerin eline geçen Birlik gazetesini de kullanarak Türk azınlığını kıskırtmaya çalışmış, bu çabalara kulak asmayan Türkleri de etkilemek için Üsküp meydanlarına kurulmuş hoparlörlerle mahkemeyi halka dinleterek psikolojik harp taktiklerini uygulamışlardır. Bu dönemdeki Yugoslav baskısı o kadar yoğundur ki Şule Kut'a göre 1948 yılı nüfus

sayımında birçok Türk kendini Arnavut olarak kayıt ettirmiştir.” (Eren Atala, Yücelcileri Anma Günü Konuşması, 25 Şubat 2007).

Görüldüğü üzere Atala, dönemin yaygın söylemi olan “baskıcı komünist rejimden ve idamların halka durulma yönteminden” söz ederek katılımcıların hafızalarında Yugoslavya’ya dair baskı ve korkunun ön planda olduğu bir tablo sunmaktadır. Konuya dair görsel ve yazınsal materyaller ile tarihsel olayın kahramanlık söylemleri üzerinden anlatıldığı törenin bu bölümünde, en önemli görsel argüman Yıldırım Açıanoğlu’nun hazırladığı Yücelcilerin kaç seneye mahkûm oldukları ve meslekleri ve isimlerini tanıtan slayt gösterisidir. Akabinde törenlerde katılımcılarla paylaşılan *Yücel Destanı Belgeseli* (t.y.), *Makedonya Yücelcileri* (t.y.), *İdam Şiiri* (t.y.) ve *Yücel Şiiri* (t.y.) ve Şuayp Aziz’in ailesine gönderdiği son mektup da diğer önemli argümanları oluşturmaktadır. Yücel Olayı’nı konu edinen materyallerin ortak noktası; “komünist dönemin zulmüne uğramış bir kahramanlık öyküsü” olarak Yücel Teşkilatını almış ve “Biz gelmek istemedik gönderildik.” söylemleri etrafında göç nedenlerinin ifade ediliyor olmasıdır. Başka türlü ifade edilemeyecek bir şeyin ifade edilmesini sağlayan ritüeller dile getirici olma özelliğine sahiptir (Wulf, 2009, s. 242). Törenin Yücel Destanı bölümünde de görüldüğü üzere göçmen grup resmî tarihte dile getiremediği “Biz gelmedik, gönderildik.” sözlerini ritüeller vasıtasıyla dile getirmektedir.

Ritüelin bu bölümü, kendilerini Türk aidiyeti üzerinden kurgulayan bir grubun Türkiye’ye göç etmelerindeki temel neden olarak geride bıraktıkları ülkedeki itici nedenleri öne sürüyor olması açısından, Said’in ifadesindeki hem *içeride* hem *dışında* hem *oral* hem *burallı* olma durumunun somut ifadesidir. “Biz gelmedik, gönderildik.” ifadesi, göçmenlerin kimliklerindeki kırılmaların bir yansıması ve Türkiye’nin bugününde kendilerini nasıl konumlandıklarını düşünmek için üzerine düşünülmesi gereken önemli bir ifadedir.

IV. Bölüm: Dua

Törenin son bölümü olan dua; okunan Kur’an-ı Kerim, Mevlid-i Şerif, kasideler ve edilen duaların yer aldığı bölümdür. Dinî ve millî değerler uğruna verilmiş bir mücadelenin kahramanları olduğuna inanılan teşkilatın üyelerinin, dinî ritüelle rahmet dilenerek şehit olarak anılması, teşkilatın komünist rejime karşı din merkezli bir direniş vererek kutsiyet attığı vurgusu taşımaktadır. Ancak burada dikkate alınması gereken husus, uğruna şehit olunan bir mefhum olarak Türklüğün öne çıkarılması ve bu mücadelenin vatan denen coğrafyanın dışında gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu durum da grubun muhayyelinde misak-ı millî sınırları dışında Rumeli Türklüğünü de içerecek şekilde geniş yelpazede bir Türklük algısının olduğunu ifade etmektedir.

Yapı üzerine şekillendirilen şablonda aktarılmaya çalışılan törenin bölümleri ve içeriğine ilaveten, ritüelin işlevlerine değinmek isabetli olacaktır. Ritüeller, geleneklerin sürmesi, inançların tazelenmesi, değer yargıları ve törelerin kökleşmesine yardım ederek ortak bilinç oluşturmaktadır (Wulf, 2009, s. 288). Yücelcileri Anma Törenlerinin ana şablon öğelerinden; ikram bölümü; grubun Yugoslavya’ya özgü geleneklerini sürdürmesini, *Yücel Destanı* bölümü; unutulmaya yüz tutan Yücel Olayını hatırlatarak inançların tazelenmesini, *Saygı Duruşu-İstiklal Marşı* ve *Dua* bölümleri de topluluğa ait millî ve dinî değer yargılarının kökleşmesini sağlayarak Yugoslavya’ya -memlekete- ve Türkiye’ye -ana vatana- dair algılar etrafında grubun ortak bilincini inşa etme işlevi taşımaktadır. Törenlerin katılımcılarına hitapları arasında

genç nesillerin de olması gerekliliğinin sıkça dile getirilmesi, ritüellerin bir diğer işlevinin ortak bilincin aktarıcı kurumları olmasından kaynaklanmaktadır.

Yücelcileri Anma Gününde görülen, ritüel niteliği taşıyan uygulamaların toplumsal ilişkilerdeki rolü; grup bilincini oluşturması, dayanışmayı arttırması, kimliklerinin bir parçasını oluşturan Yugoslavya dönemine dair bir algı oluşturarak neden geldik sorusuna yanıt verilmesi ve tüm bu inançların kökleşmesi ve aktarımının sağlamasıdır.

Bireylerin kişisel kimliğinin yanı sıra etkileşimde bulunduğu ve kendini ait hissettiği gruplar bağlamında ortak kimlikleri bulunmaktadır (Assmann, 2001, s. 132-134). Ortak kimlikler, ritüelle anımsanır ve geçmişe ritüelle ortak yaşam öyküsü olarak anlam kazandırır (Connerton, 1999, s. 111). Bu bağlamda Yücelcileri Anma Törenlerinin, ritüel niteliği taşıyan düzenli tekrarları ile memleket ve ana vatan arasında hatırlanan ve unutulananlarla inşa edilen kimliği koruyan, bilginin üretilmesi ve devredilmesini sağlayarak, ortak kimliğin hem inşa edildiği hem de yeniden üretilmesini üstlenen hafıza merkezleri niteliği taşıdığını söylemek mümkündür. İnşa edilen ortak kimliğin en temel yapı taşı Türk milliyetçiliği ve ana vatan sevgisi oluştururken bu algının üzerine inşa edildiği zemin, baskıcı ve asimile edici politika- larıyla Yugoslavya dönemine dair olumsuz hatırla(t)malardır.

Sonuç

Yeni bir başlangıç arayışındaki göçmen topluluklar; hatırladıkları ve unuttukları ile yeni yerlere tutunmaya çalışarak parçalı yeni bir kimliğe ve adiyet hissine sahip olurlar (Connerton, 1999). Said'in *kesintili var olma hâli* olarak isimlendirdiği bu durum eskiye dair nostaljik bir bağlılık ve geri dönüş arzusu barındırdığı gibi geçmişle kavgalı olma üzerine de inşa edilebilir (Said'den aktaran Chambers, 2005). Bu bağlamda kesintili bir var olmayı tecrübe eden Yücelcilerin Türkiye ve Yugoslavya'yı, ana vatan ve memleket kurguları üzerinden algıladıklarını söylemek mümkündür. Söz konusu ikili kurguda; memleket Yugoslavya'yı ifade ederken ana vatan Türkiye'yi ifade etmektedir. Bu bağlamda memleket; göçmen grup için komünist yapı tarafından dinî ve etnik baskıların yaşandığı, kahraman olarak addedikleri Yücelcilerin idam edildiği ve bu idamlar ile azınlık grubun geleceğine dair endişelerin meydana geldiği kaotik bir ortam olarak hatırlanmaktadır. Ana vatan ise, dinî ve etnik olarak aidiyet hissedilen bir geri dönüş/sığınma mekânı olarak kodlanmaktadır. Söz konusu hafıza unsurları üzerine inşa edilen Makedonyalı Türk göçmenlerin milliyetçi kurguyla bütünleştirilen vatan algıları, vatana sadakat, onu sahiplenme ve onun tarafından sahiplenilme düşünceleri üzerine inşa edilmiştir. Aynı zamanda Makedonya Türk göçmenleri kendilerini, *yerliler* olarak adlandırdıkları Anadolu Türklerinden farklı olarak çalışkan, kültürlü ve vatanlarına gelebilmek için mücadele vermiş Rumeli Türkleri olarak tanımlamaktadırlar.²⁴ Özetle onlar için Türkiye, sahiplendikleri ve sahiplenilmek istedikleri yeni bir başlangıç yerini ifade etmektedir. Her başlangıçta olduğu gibi bu başlangıç da hatırlanılan ve unutulananlar üzerine inşa edilmiş, içerisinde travmatik boyutları olan birçok hafıza unsuru barındırmaktadır.

Göçmen bir grubun göç ettiği ülkede, geride bırakılan yere dair algısına tanık olmak üzere gerçekleştirilmiş bu araştırma neticesinde, söz konusu grubun komünist döneme ve dönemin siyasi yapısına dair olumlu bir algıya sahip olmadığı tespit edilmiştir. Grubun hafıza-

24 Boşnak, Arnavut ve Türk göçmenlerin Türkiye aidiyetleri arasında ilişki ve farklılıklara dair bk. Ünal (2012).

sında sosyalist rejim yani Tito Yugoslavyası; azınlık politikaları açısından ayrılıkçı ve baskıcı olarak kodlanmış olmakla birlikte, aidiyet hissedilen Türkiye topraklarına göçü zorunlu hâle getiren bir yapıya sahiptir. Söz konusu olumsuz algının gelinen yerde aktarımı iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki, göçü doğrudan tecrübe etmiş birinci neslin ikinci ve üçüncü nesle göç etme gerekçesi olarak sunduğu dönemin dinî ve etnik yönden baskıcı yapısına dair kişisel hafızalarının paylaşımı, ikincisi ise dernek tarafından kurumsallaştırılmış Yücelcileri Anma Törenleridir. Törenlerin, ağırlıklı olarak kültürel formlar üzerinden Türk kimliğini ön plana çıkaran ritüelleri, grupla teşkilat arasında Türk milliyetçiliği noktasında zihinsel bir devamlılığın mevcut olduğunu gözler önüne sermektedir. Törende Sosyalist Yugoslavya, Türklük uğruna mücadele veren kahramanların idam edildiği bir baskı dönemi olarak hatırlanmakta/hatırlatılmaktadır. Görüldüğü üzere göçmen grup eski memleketlerinde yaşadıkları bu toplumsal travmayı -Yücel Olayı'nı ve dönemin azınlık politikalarını- unutmak yerine gerçekleştirdikleri anma törenleriyle hatırlamakta ve yeni nesillere miras olarak aktarmaktadır.

Buna ilaveten araştırma sırasında dikkat çeken önemli bir husus da farklı nesillerin memleketlerini tanımlarken hangi ifadeleri kullandığı meselesidir. Gelenlerden ilk nesil memleketin neresi diye sorulduğunda Makedonya'nın Üsküp şehri olarak cevap verirken ikinci nesil annem-babam Üsküplü olarak cevap vermektedir. Üçüncü nesil ülke ve şehire dair bilgileri vermeyerek Yugoslavya olarak cevap vermektedir. Görüldüğü üzere memleket algısında bir aktarımla birlikte aidiyetin tanımlanması açısından bir kopukluğun olduğu gözlemlenmektedir. Bilindiği üzere, göçmenlerin en geç üçüncü nesilde nereden geldiklerini ancak genel olarak ifade etmeleri, Türkiye'ye yaşanan tüm göçlerde görülen bir neticedir. Bu nedenle bu tespit sadece bu olaya bağlanabilecek bir durum değildir.

Son olarak şunu söylemek gerekirse Yugoslavya; göçmen grubun hafızasında komünist dönemin baskıcı politikaları ve yönetimin idamlarla azınlık üzerinde oluşturduğu korkuyu barındıran eski bir memleketi ifade etmektedir. Kavgalı olunan eski memleket olması nedeniyle de aynı zamanda dönülemeyecek bir yuva ve göçmenin kesintili varoluşunun eski bir evresine tekabül etmektedir.

The Yücel Organization's Perceptions of Yugoslavia and Turkey Following the 1953 Migration: The Notions of Home and of Fatherland

Berrin Çalışkan*

Migration is defined as the movement of people from one area of residence to another within a specific period of time (İçduygu & Ünalın, 1998, p. 38). As a word, migration means to migrate, to be destroyed, and separation between a stem and its root ("*göçmek*" in Turkish)¹ In this study, the phenomenon of migration is discussed in a sense different to a mere action of movement. It distinguishes migration as an action of movement from migration as a separation from the roots in the memories of individuals. This meaning becomes more prominent in the case of forced migrations that occur because of economic and political reasons. Migration includes difficulties caused by the migrants' changing social and economic relations, and the development of new social and economic relations in their new place of residence (Akkayan, 1976, p. 23). It represents a struggle to repair a broken bond between the past, including values, and social and cultural connections in a new place. This situation is caused by *the discontinuous state of being*, as stated by Edward Said (Chambers, 2005, p. 11). The individuals, groups, or communities, who are compelled to move, build a social or collective memory consisting of thoughts about the past, present, and future with what they remember in their new place of residence. Social memory is a type of memory about remembering and forgetting (Assmann, 2001; Neyzi, 2011). This is applicable to communities, which have built a specific social memory irrespective to the dominant attitude of official history (Ersanlı, 2003; Keyder, 1983). This study discusses the relationship between the 1952-1967 Macedonia-Turkey migrations and the Yücel Incident through the narratives of Yücel members who immigrated as well as their family acquaintances.

This study consists of three parts. General information about Macedonian Turks is given in the first part titled: *A Reaction and Resistance Movement in Macedonia: The Yücel Organization*. This part also discusses the ideology of the Yücel Organization, the purpose of its establishment, and why and against whom the organization resisted.² The Yücel Organization was founded in 1941 as a social movement that carried out activities to pro-

* Fatih University, Science and Literature Faculty, Department of Sociology.
Correspondence: berrinaliskan@gmail.com. Address: Fatih University, 34500, Büyükçekmece Campus, Istanbul.

1 For detailed information about migration and the notion of migration see: Akkayan (1976); Faist (2003); Kaya (2003); Tekeli (2008); Yalçın (2004).

2 For detailed information see: İnalçık (1993); Türkmen (1996).

tect and maintain Macedonian Turks' national and religious identities. The charter members of the organization were Şuayip Aziz, Şerafettin Ferid, Nazmi Ömer, Muzaffer Ahmet, Fettah Süleymanpaşiç, and Mehmet Dalip. According to the documents of the Republic of Turkey's Ministry of Foreign Affairs, which were referenced in Halim Çavuşoğlu's studies, the number of Yücel members who had migrated to the villages numbered up to five hundred; however, the active members consisted of 50 people (Çavuşoğlu, 2007, p. 136). The organization founded the first Turkish school, radio, and newspaper. The first of the cultural projects undertaken by the organization aimed to: "Alert the national conscience among Turkish minorities and prevent the Turkish public from being the *tool of communism*;" this was published in the Turkish newspaper "*Birlik*" on the December 23, 1944, with incentives offered by Nazmi Ömer (Deliorman, 1973, p. 187). At the time the organization was founded, there were many similar organizations for other nationalities operating in Yugoslavia (Ağanoğlu, 2012).

In 1948, the organization was closed after being labeled an "informer terrorist organization" (*İspiyoncu Terörist Teşkilatı*) (Üsküp, 1948) by the socialist regime; its members were condemned to severe punishments including death. Seventeen members of the organization were tried in the first trial in Skopje Mayor's Court on January 19, 1948. After the court trial, four members received death sentences. The other members who were tried were sentenced to prison for terms ranging between eight and twenty years. During the second court trial, 29 people were tried and sentenced to prison for terms ranging between one and nine years. Eighteen people were tried in the third trial, and they were sentenced to exile and labor in the Zletove lead mines in Probistip, Macedonia (Üsküp, 1948).³ A literature review of the studies conducted during this period by researchers with close links to Yücel Organization members, such as, Altan Deliorman, Refik Özer, and Mehmet Ardicı, finds that Yücel members are depicted as heroes who struggled for the sake of Turkishness in Yugoslavia under Tito's leadership (Ağanoğlu, 2012; Ardicı, 1991; Deliorman, 1973; Özer, 1998).

The second part is titled: *Yugoslavia* and consists of the subheadings: *Being a Minority in Socialist Yugoslavia*, *The Hometown Where the Sense of Homeland was Constructed*, and *Legacy: Oppression and Fear*. This section discusses the historical facts of both the first and the second Yugoslavia. First, information about the historical background of the first Yugoslavia (the Kingdom of Yugoslavia) and the second Yugoslavia (Socialist Yugoslavia ruled by Tito) is presented. In brief, the foundation of the second Yugoslavia began after the fall of the Austro-Hungarian Empire at the end of World War I; Slovenes, Croatians, Bosnians, and Serbians were federated under the Serb, Croat, and Slovene Kingdom called the Yugoslavian Empire in 1929. In this region, the Muslim population had an important place, as a result of the influence of the Ottoman Empire, who had dominated the region prior to the kingdom's establishment. After the Ottoman Empire lost its former influence over the region following the Balkan Wars, a mass migration from the region occurred.⁴ The Serb-Croat-Slovene Kingdom era is the first period when Turkish migration occurred because of socioeconomic and religious reasons. The declaration of the Sixth of January Dictatorship in 1929 is the most significant demonstration of the will power of the second migration, which took place in 1936 (Bozkurt, 2010, p. 55). According to Kut, while there

3 Üsküp (1948). Informer terrorist organization judgment documents in the Skopje Court Trial.

4 For detailed information about migrations see: Ağanoğlu (2013); Eren (1993); Halaçoğlu (1994); Şimşir (1989a, 1989b, 1989c); Tufan (1989); Tuğrul (1989).

were two hundred thousand Turkish (Muslim) people living in the Kingdom of Yugoslavia in 1919, this number dropped to almost half during a thirty-year period (Kut, 2005, p. 226).

After the German army occupied the first Yugoslavia on April 6, 1941, and following the division of Yugoslavia, Tito established a management and executive agency called the Anti-Fascist Council for the National Liberation of Yugoslavia. This agency convened the assembly of public committees in 1943 in an environment where socio-politically partial authority was running.⁵ On November 29, 1945, the foundation of the Federal People's Republic of Yugoslavia was declared. Socialist Yugoslavia was founded as the Federal Republic, consisting of Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro, Serbia, Slovenia, and Macedonia. The second Yugoslavia was based on six main foundations. The first of them was the charismatic leader Tito; the others were a socialist market economy, self-management, federalism, non-aligned foreign policy, and the 1941 Club (Ülger, 2003, p. 19).

During 1945, when the resistance movement examined in this study occurred, the second Yugoslavia came into existence. Thus, the second Yugoslavia period forms the center of the historical background for this study. Josep Bros (Tito), who was the chief architect of the second Yugoslavia, gave the status of republic to each of the nations in Yugoslavia separately, in contrast to the kingdom period. Tito was known as a communist leader who considered the brotherhood and unity of the people important; during this period, he inched closer to establishing the communist utopia and fought for "the third way" (Nobirdali & Bedri, 1997; Vinterhalter, 1974). He provided different nations with the right to political representation in the feudal system and divided Yugoslavia into six separate republics according to the socialist framework of "equality and brotherhood of all nations." The socialist regime entitled the Turks, much like other nationalities, the right to education, use of the media, to use their own language, practice their own religion, and autonomy with regards to their economy and socio-cultural life.⁶ Also, in the section titled *Being a Minority in Socialist Yugoslavia*, the information about which state policy was maintained for the constituent nation and its minority groups refers to the multinational and communist regime structure of Socialist Yugoslavia (Bora, 1995; Drulović, 1976; Korbelt, 1951; Markham, 1947).

Tito and his socialist Yugoslavia became an important element of the cultural memory for the nation states that were founded after the second Yugoslavia. Following Tito's death, the country was divided on account of nationalist motivations. While Tito and the second Yugoslavia shaped the memory practices by being a nostalgic object, they were sometimes a symbol against which a counter-memory developed. For instance, the capital of Montenegro was, from 1945 to 1991, named Titograd; however, the Montenegro government changed the name to Podgorica, as it was called prior to the revolution, given the influence of the Great Serbia Movement (Bora, 1995, pp. 160-161). There were also two sym-

5 For detailed information see: Glenny (2001); William (1987).

6 For detailed information see: Briza (1992). It is the product of a long-term study undertaken in the region during the last conflict period by a Serbian journalist who is also a member of the Helsinki Committee for Human Rights in Serbia. Minority issues in Yugoslavia, especially in Kosovo, Vojvodina, and Sandzak, are discussed in the context of the Kingdom of Yugoslavia, Tito, and the Milosevic periods (The report was approved by the 18 47/135 with General Assembly Resolution / December 1992).

bolic examples in Croatia: 1) The name of Marshall Tito Square, the largest square in Zagreb, was changed to Jelačić, after a governor during the Austro-Hungarian Empire; 2) Croatia's flag was changed to incorporate the red and white squared emblem used by the Kingdom of Croatia. The examples mentioned above reveal that the nationalist governments used Tito as a counter-memory building symbol during the second Yugoslavia period. Tito and Tito's reign is still a nostalgic object, which is evidenced by the fact that Tito's birthday and the day of his death are still commemorated with ceremonies. Tito's reign is still commemorated nostalgically as *Titoslavija*, a virtual nation, and his wife Jovanka Broz, who died in Serbia in October last year, was buried next to Tito's tomb during a state burial in Belgrade; her funeral was attended by thousands of mourners.⁷ Apart from these positive and negative memory practices, it is difficult to say that there is a positive perception for Tito among Macedonian Turks.

In the third part of this study, titled *Remembrance Practices*, the manner in which social memory is transmitted through rituals among Turkish migrants is analyzed; specifically, the remembrance ceremonies for Yücel members are examined. Yücel mawlid ceremonies organized by the acquaintances of migrant families during the first years of migration have been referred to as "Memorial Day for Yücel Members" (*Yücel Mensuplarını Anma Günü*) by the Rumeli Turks Association of Culture and Cooperation (Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği) since 1996. In this study, mawlids for Yücel members are discussed as a ritual in which the general meaning of Yugoslavia is constructed and transmitted. Ritual is defined as a series of acts and features repeated at certain times, either individually or collectively. Through these rituals, individuals have the chance to gain a better understanding of the community in which they live; they are flexible enough to allow improvisation, although they have some permanent basic dynamics and layout (Connerton, 1999, p. 86; Wulf, 2009, pp. 242-243). The data regarding mawlids has been obtained via participant observations, and has been analyzed from six perspectives (kindness, stand in silence, national anthem, opening speech, present plaques, the Epic of Yücel, and prayer) in the section titled: *Ceremony Template and Analysis of the Rituals*. The most crucial visual presentation of the ceremony, in which Yücel events are told with a heroic expression through the use of visual and written materials, is the slide that explains how many years Yücel members were condemned; this slide was prepared by Yıldırım Ağanoğlu. Other important elements: the documentary regarding the Epic of Yücel, Macedonia Yücel members, execution poem, the Yücel poem, and the last letter which Şuayp Aziz sent to his parents (İdam şiiiri, t.y.; Makedonya Yücelciler, t.y.; Yücel Destanı belgeseli, t.y.; Yücel şiiiri, t.y.). The common factor among the materials that focus on the Yücel Incident is that they describe the Yücel Organization as "a heroic story persecuted by the communist period," and they signify the reasons for migration under the statement "We didn't want to come, but we were forced." To summarize, during the ceremonies, socialist Yugoslavia is commemorated and evoked as a period of oppression in which the heroes who struggled for the sake of Turkishness were sentenced to death.

7 Titoslavija: To access the website created to embalm Tito nostalgically through a virtual environment. For detailed information see: Titoslavija, (n.d.). For detailed information about Tito's birthday celebration see: *Dan mladosti*, (n.d.).

Immigrant groups searching for a new beginning, gain a new identity and sense of belonging by trying to hold on to their new place of residence (Connerton, 1999). This situation, which is named *the discontinuous state of being* by Said, can include a nostalgic connection to the past and a desire to return; and it can be established on a complaint with the past (Chambers, 2005). In this study, it is believed that the immigrant group has a fragmented identity affected by the Yücel Incident. The fragmented identity elements are based on the meanings of hometown and motherland, and they include negative perceptions about the old hometown. In the fiction of the above mentioned fragmented identity; while the hometown refers to Yugoslavia, the motherland refers to Turkey. In this context, the hometown is remembered for its chaotic setting where the immigrants suffered from religious and ethnic oppression, where Yücel members are remembered as heroes who were sentenced to death, and concerns about the future of the minority group occurred with those executions. However, the motherland is codified as a refuge or sanctuary where religious and ethnic belongingness is felt. The Macedonian Turkish immigrants' perception of the motherland that is constructed by the above mentioned memory elements and combined with nationalist fiction, is built upon feelings of obedience and belongingness to the motherland. On the other hand, Macedonian Turkish migrants call themselves hardworking and intellectual Rumelian Turks who have struggled to arrive to their homeland, unlike Anatolian Turks whom they call locals.⁸In brief, Turkey means a place of new beginnings; a place they can embrace and in which they belong.

That the group does not have any positive perceptions about the communist period or political structure of the period is determined as a result of this study, which analyzed the perceptions of an immigrant group about the place that they had left. Tito's socialist regime is coded as separatist and tyrannizing in terms of its policies on minority groups in their collective memory, and as possessing a structure whereby populations were forced to migrate to Turkey. This negative perception is transmitted in two ways in their new place of residence; 1) the first generation, which experienced the migration, shares their personal experiences directly with the second and third generations about the oppressive structure of the period in terms of religion and ethnicity; 2)the institutionalized mawlıds for Yücel members. The qualitative data collected through interviews and participant observations are subjected to the discourse analysis technique, a data analysis tool, in the process of the analysis of qualitative data.⁹

The main purpose of this study is to detect how a minority group is remembered of the second Yugoslavia. The original finding of this study is that the minority group experienced Tito's period differently from the majority; they express a negative perception of Yugoslavia. It is believed that this negative perception of Yugoslavia has a strong relationship with how the immigrant group situated themselves in Turkey-a place they call their hometown and where they have found a sense of belongingness.

8 For detailed information about the relationship and differences between Bosniak, Albanian and Turkish migrants' sense of belongingness to Turkey, see Ünal (2012).

9 For detailed information about discourse analysis: Mora (2011).

Kaynakça/References

- Ağanoğlu, H. Y. (2012). *II. Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'da bir direniş mücadelesi: Yücel Teşkilatı*. İstanbul: Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği.
- Ağanoğlu, H. Y. (2013). *Osmanlıdan Cumhuriyet'e Balkanların makûs talihî göç*. İstanbul: İz Yayınları.
- Akkayan, T. (1976). *Göç ve değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ardıcı, M. (1991). *Yücelciler 1947 Makedonya'da Müslüman direnişi: Mehmet Ardıcı'nın anıları*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Assmann, J. (2001). *Kültürel bellek: Eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlatma ve politik kimlik* (Çev. A. Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bora, T. (1995). *Yugoslavya: Milliyetçiliğin provokasyonu*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Bozkurt, G. (2010). Tito sonrası dönemde Eski Yugoslavya bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar. *Türk Dünyası İncelemeleri/Journal of Turkish World Studies*, 10, 51-95.
- Briza, J. (1992). *Minority rights In Yugoslavia* (An MRG International Report) [Yugoslavya'da Azınlık Hakları. Uluslararası Azınlık Raporu]. London: Minority Rights Group International.
- Chambers, I. (2005). *Göç, kültür, kimlik* (Çev. M. Beşikçi). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connerton, P. (1999). *Toplumlar nasıl anımsar?* (Çev. A. Şenel). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya topraklarından Türkiye'ye göçler ve nedenleri. *Bilig*, 41, 123-154.
- Dan mladostileta 1979-Tito je nasesunce!* (n.d.). Retrieved from <http://www.youtube.com/watch?v=hsrN P3QD3YI&feature=related>.
- Deliorman, A. (1973). *Yugoslavya'dan Müslüman Türk'e büyük darbe*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Drulović, M. M. (1976). *Öz yönetim* (Çev. T. Yaşmak). Ankara: Bilgi Yayınları.
- Eren, H. (1993). *Balkanlarda Türk ve diğer Müslüman toplumları ve göç olgusu*. İstanbul: OrtaDoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları.
- Ersanlı, B. (2003). *İktidar ve tarih: Türkiye'de 'resmî tarih' tezinin oluşumu (1929-1937)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulus aşırı toplumsal alanlar* (Çev. A.Z. Gündoğan & C. Nacar). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Glenny, M. (2001). *Balkanlar 1804-1999 milliyetçilik, savaş ve büyük güçler* (Çev. M. Harmancı). İstanbul: Sabah Yayıncılık.
- Halaçoğlu, A. (1994). *Balkan Harbi sırasında Rumeli'den Türk göçleri (1912-1913)*. Ankara: TTK.
- İçduygu, A. & Ünal, T. (1998). Türkiye'de iç göç: Sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri. *Türkiye'de iç göç, sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri konferansı* (6-8 Haziran 1998) bildiriler kitabı içinde (s. 38-55). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- İdam şiiiri. (t.y.). <http://www.youtube.com/watch?v=4cyi-3ye0bY> adresinden edinilmiştir.
- İnalçık, H. (1993). *Türkler ve Balkanlar*. İstanbul: Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı.
- Kaya, H. (2003). *Göç yolları göçmenlerin sorunları*. İstanbul: Senfoni Yayınları.
- Keyder, Ç. (1983). *Toplumsal tarih çalışmaları* (C. 4). Ankara: Dost Kitabevi.
- Korbel, J. (1951). *Tito's communism*. Denver: University of Denver Press.
- Kut, Ş. (2005). *Balkanlarda kimlik ve egemenlik*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Makedonya Yücelciler. (t.y.). <http://www.youtube.com/watch?v=ht1DXZ6YPG4> adresinden edinilmiştir.
- Markham, R. H. (1947). *Tito's imperial communism*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Mora, N. (2011). *Medya çalışmaları medya pedagojisi ve küresel iletişim*. Ankara: Nobel Yayın.

- Neyzi, L. (2011). *Nasıl hatırlıyoruz? Türkiye’de bellek çalışmaları*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nobırdalı, B. & Bedri, S.(1997). *Çağdas bir önder: Tito, çağdas bir ülke: Yugoslavya* (Çev. E. Baki & A. Aksoy). İstanbul: Koza Yayın Dağıtım.
- Özer, R. (1998). *1948-1998 Yücelciler: Şehadetlerinin 50. yılı anısına Yücelciler*. İstanbul: Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği.
- Şimşir, N. B. (1989a). *Rumeli’den Türk göçleri-belgeler I (1877-1878)*. Ankara: TTK.
- Şimşir, N. B. (1989b). *Rumeli’den Türk göçleri-belgeler II*. Ankara: TTK.
- Şimşir, N. B. (1989c). *Rumeli’den Türk göçleri-belgeler III (1880-1885)*. Ankara: TTK.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve ötesi* (C. 3). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Titoslavija*. (n.d.). Retrieved from <http://www.titoslavija.org>.
- Tufan, M. (1989). *Göç hareketleri ve Yugoslavya Türkleri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Tuğrul, B. (1989). *112 yıllık göç 1878-1989 yazındaki üç aylık göçün tarihi perspektif içinde psikolojik incelemesi*İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Türkmen, F. (1996). *Tarihte Balkan Türkleri ve Makedonya’nın Türkler tarafından iskânı*. İzmir: Ege Yayınevi.
- Ülger, İ. (2003). *Yugoslavya neden parçalandı*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ünal, S. (2012). Kimliğin tarihsel ve kültürel ortak inşası: Türkiye’de Balkan (Rumeli) göçmenleri. *Millî Folklor*, 94, 27-40.
- Üsküp. (1948). *Yücel, ispiyoncu terörist teşkilatının muhakeme evrakları*.
- Vinterhalter, V. (1974). *Josip Broz Tito* (Çev. A. Suver). İstanbul: Su Yayınları.
- William, M. S. (1987). *Bir tarih laboratuvarı Balkanlar* (Çev. S. Özbudun). İstanbul: Nesnel Yayınları.
- Wulf, C. (2009). *Tarihsel kültürel antropoloji* (Çev. Ö. D. Sarısoy). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yücel Destanı belgeseli. (t.y.). <http://www.youtube.com/watch?v=ULW8sTdkQb8> adresinden edinilmiştir.
- Yücel şiiiri. (t.y.). <http://www.youtube.com/watch?v=M-NVudh5txk> adresinden edinilmiştir.